

《翻 訳》

『コリヤード懺悔録』ポルトガル語全訳注

— 翻訳底本としての日本語原文翻刻、日本文字への翻字、および現代日本語訳(承前) —

Tradução integral portuguesa dos *MODVS CONFITENDI et EXAMINANDI* (Roma, 1632) da autoria do frei dominicano Diego Colhado: Fixação do texto original japonês e a sua transcrição tanto em ideogramas chineses como em letras japonesas, acompanhada da sua adaptação à linguagem actual japonesa. (continuação).

日 埜 博 司 (HINO Hiroshi)

キーワード 『コリヤード 懺悔録』 第一誠「御一体のデウスを敬ひ、貴み奉るべし」 第二誠「貴き御名にかけて虚しき誓ひすべからず」 第三誠「ドミゴ祝ひ日を勤め守るべし」 第四誠「汝の父母^{ぶも}に孝行すべし」

大塚光信の区分に従えば、『コリヤード 懺悔録』(ローマ、1632年、布教聖省刊)の内容は、

〔A〕教義に関する問答および信仰の宣言(原著4頁7行目から16頁8行目まで)

〔B〕十誠および七大罪に関する信徒の告解(原著16頁9行目から58頁26行目まで)

〔C〕〔B〕に対する聴罪司祭の訓誡(原著58頁29行目から64頁13行目まで)

の三部に分類される。

『懺悔録』に収められた日本語をすべてポルトガル語へ直す作業に関しては、累次の試行的連載と最終的な査読を経、可能な限りの丹精を凝らしたポルトガル語テキストを『流通経済大学論集』47巻3号および同4号に漏れなく掲載した。刊行準備中の拙作においては、ポルトガル語読者の通読の便を考え、上記テキストは、すべてこれを日本語原文から切り離したうえで一括掲載する。

ラテン文字で記された日本語原文の翻刻と翻字、さらにその現代日本語訳に関しては、上記区分の〔A〕を『流通経済大学社会学部論叢』23巻2号にすべて掲げたので、今回から〔B〕を順次掲載してゆく。

今回の範囲は、いわゆるモーセの十誠のうち第一誠から第四誠までにに関する告解である。「第一誠に関する告解その一」などの小見出しは原著には見えず、便宜的に訳者が附した。現代語訳の文中あるいは文末には、当該の振舞いなり態度がキリシタンの教義にどう違背するのか、を訳者なりの考えに即して〔 〕内に示した。

第六誠と並び最も多くの告解をその中に含む第一誠に関しては、訳者なりの問題意識に即し若干のトピックを取り上げて補論的なエッセイをしたためたので、高評を仰ぎうれば幸いである。

[Ichibanno go voqite¹ni taixiteno togano coto]

いちばん ご おきて たい とが
[一番の御掟 に対しての科のこと]

[Peccata circa primum praeceptum.]

[Pecados acerca do primeiro mandamento.]

第一誡に関する告解その一

R. Sate: ichiban no go uoqite ni tçuite no toga vo² mōxi arauasu³ tocoro ni, mazzu, nisando gentio to Christian no torisata ni tçuqi monogatari⁴ uo uqetamotte, ixxecai⁵ no Christian no cazu⁶, gentio no cazu ni curabete mireba, mizzu no fitoxizzucu⁷ daiga⁸ ni curaburu gotoqu gia to mimi⁹ ni itta toqi ua, Hat! core ua nanto xita coto ca? to uomôte, tocacu Christian no coto ni tçuite fuxin¹⁰ ga uocotte, utagai¹¹ maraxite gozaru.

¹ “Dai ichi, go ittai no Deus uo vyamai, tattomi tatematçurubexi” (第一、御一体のデウスを敬ひ、貴み奉るべし) (NIPPON NO IESVS no Companhia no Superior yori Christan ni sôtô no cotouari uo tagaino mondô no gotoqu xidai uo vacachi tamô DOCTRINA. IESVS NO COMPANHIA NO COLLEgio Amacusa ni voite Superiors no von yuruxi uo cômuri, core uo fan to nasu mono nari. Toquini go xuxxe no NENQI. 1592『日本のゼズスのコンパニヤのスペリヨルよりキリシタンに相当の理を互ひの問答の如く次第を分かち給ふドチリナ。ゼズスのコンパニヤのコレジヨ天草に於いてスペリヨウレスの御許しを蒙り、これを版と為すものなり。時に御出世の年紀 1592』, p.50. Utilizei a edição conservada na Tōyō Bunko (東洋文庫) – The Oriental Library –, Tōkyō); “Ho primeiro mādamento he: «Honrrás huû soo Deos»” (O Cathecismo Pequeno de D. Diogo Ortiz. Bispo de Viseu, Estudo literário e edição crítica de Elsa Maria Branco da Silva, Coleção Obras Clássicas da Literatura Portuguesa 115, Lisboa, Edições Colibri, 2001, p.178); “Não tenhas outros deuses, além de mim” (Bíblia Sagrada. Boa Nova, tradução interconfessional do hebraico, do aramaico e do grego em português corrente, Edição da Difusora Bíblica (Franciscanos Capuchinhos), Lisboa, 1999); “Não haverá para ti outros deuses na minha presença” (Bíblia Sagrada. Para o Terceiro Milênio da Encarnação. Versão dos textos originais, Difusora Bíblica (Franciscanos Capuchinhos), Lisboa/Fátima, 2002).

² «toga no» in textu. Correção conforme a «Errata sic Corrige» na página 66.

³ Arauaxi (現はし), Arauasu (現はす), Arauaita (現はいた). Manifestar, ou declarar. [...] (Vocabulario, f.12). «arauavaxi» in textu.

⁴ Monogatari (物語). Pratica. ¶ Monogatariuo suru (物語をする). Praticar (Vocabulario, f.165v).

⁵ Ixxecai (一世界). Todo o mundo (Vocabulario, f.137).

⁶ Cazu (数). Numero (Vocabulario, f.45v).

⁷ Xizzucu (滴・雫). Gotta de qualquer liquor (Vocabulario, f.309).

⁸ Daiga (大河). Vôqina caua (大きな河). Grande rio (Vocabulario, f.69v).

⁹ Mimi (耳). Orelha. [...] ¶ Mimini iru (耳に入る). Entrar alguma cousa nas orelhas, ou deixarse entender. [...] (Vocabulario, f.160).

¹⁰ Fuxin (不審). Tçumabiracananazu (審らかならず). Duuida. Vt, Fuxinni zonzuru (不審に存ずる), I, Fuxinni vomô (不審

弟子 さて、一番の御掟^{いちばん ごおきて}についての科^{とが}を申し願^{もう}はすところに、先づ、二、三度^{あら}ゼンチヨとクリシタンの取り沙汰^{と さ た}につき物語^{ものがたり}を承^{うけたも}って、一世界のクリシタンの数^{いっ せ かい}、ゼンチヨの数^{かず}に比べてみれば、水^{みづ}の一滴^{ひとしづくだい}大河^がに比ぶる如く^{くら}ちやと耳^{ごと}に入った時^{みみ い}は、はっ！これは何^{とき}としたことか^{なん}と思うて、とかくクリシタンの事^{こと}について不審^{ふしん}が起こ^おって、疑^{うたが}ひまらしてござる。

弟子 さて一番の御掟についての科を申し願わすことに致しますが、まず二～三度ゼンチヨからクリシタンについての噂を聞きましたとき、そのゼンチヨが申しますには、全世界のクリシタンの数などたかが知れたもの、これをゼンチヨの数と比べるのは、一滴の水を大河に等しいというようなもの、と。さような言葉が耳に入りましたとき、はっ！これは何としたことかと思い、クリシタンの諸事につい不審、疑念を抱いてしまいました〔クリシタンの諸事に不審を抱く〕。

第一誠に関する告解その二

Maichido ua, go misa uogamu toqi, sono comugui¹² no co¹³ de tçucurareta mochi¹⁴, hostia to mõsu no uieni Padre sama mi cotoba uo tonaie¹⁵ raruru tanteqi, sono hostia ua uon aruji Iesu Christo no go xiqitai ni, mata uonajũ budõxu¹⁶ no uieni mi cotoba uo tonaieraruru de mo, sono budõxu uon aruji no uon chi¹⁷ ni naricauaru ni tçuite ai¹⁸ sadamaranu¹⁹ nen²⁰

に思ふ) . *Duuidar*. [.....] (*Vocabulario*, f.112v).

¹¹ Vtagai (疑ひ), Vtagõ (疑ふ), Vtagõta (疑うた) . *Duuidar* (*Vocabulario*, f.289v).

¹² Comugui (小麦) . Xõbacu (小麦) . *Trigo* (*Vocabulario*, f.57).

¹³ Co (粉) . *Pò, ou farinha*. ¶ Coni suru (粉にする) . *Fazer em pò, ou moer em farinha*. [.....] (*Vocabulario*, f.339v).

¹⁴ Mochi (餅) . *Bolos redondos feitos darroz* (*Vocabulario*, f.163v).

¹⁵ Tonaye (唱へ), Tonayuru (唱ゆる), Tonayeta (唱へた) . *Inuocar, ou benzer algũa cousa*. *Vt*, Cruzno monuo tonayuru (クルスの文を唱ゆる) . *Fazer o sinal da Cruz*. ¶ Conta nadouo tonayuru (コンタなどを唱ゆる) . *Benzer algũa conta, &c. palavra da Igreja*. ¶ Minauo tonayuru (御名を唱ゆる) . *Inuocar o nome santo de alguem* (*Vocabulario*, f.260v).

¹⁶ Budõxu (葡萄酒) . *Vinho de vuas* (*Vocabulario*, f.25).

¹⁷ Chi (血) . ¶ Chiuo facu (血を吐く) . *Deitar sangue pela boca*. ¶ Chiuo nagasu (血を流す) . *Derramar sangue*. *Vt*, Catanauo motte vonorega fitaiuo tçuqiqitte chiuo vomoteni nagaxicaqe, &c (刀を以て己が額を突き切つて血を面に流し懸す, 云々) . *Taif. Lib. 31. Ferindo se com a ponta da Catana na testa derramou o sãgue pello rosto a baxo*. [.....] (*Vocabulario*, f.46v).

¹⁸ Ai (あひ) . *Tambem he hũa particula que às vezes ensi não quer dizer nada, mas iunta com verbos lhe daa algũa força, ou elegancia*. *Vt*, Ai camaite (あひ構いて), Ai cocoroyete (あひ心得て), &c. [.....] (*Vocabulario*, f.5).

¹⁹ Sadamari (定まり), Sadamaru (定まる), Sadamatta (定まった) . *Determinarse* (*Vocabulario*, f.215v).

²⁰ Nen (念) . *Pensamento*. ¶ Nenuo iruru (念を入る) . *I*, Nenuo tçucó (念を遣ふ) . *Por diligencia, & cuidado*. ¶ Nenuo chirasu (念を散らす) . *Cuidar varias cousas, ou derramar o pensamento* (*Vocabulario*, f.180v).

ga uocotte, utagõ fodo gozanacatta redomo, sono acunen²¹ uo fluxegu ni iurucaxe²² ga atte, cocoro²³ ni cacari marasuru.

ま一度は、御ミサ拝む時、その小麦の粉で作られた餅、オスチャと申すの上にパアテレ様御言葉を唱へらるる端的、そのオスチャは御主ゼズキリシの御色体に、また同じう葡萄酒の上に御言葉を唱へらるるでも、その葡萄酒御主の御血になり変はるについて、あひ定まらぬ念が起こって、疑ふほどござなかったれども、その悪念を防ぐに恕せが有って、心に懸かりまする。

またあるときはこんなことがございました。御ミサを拝んだとき、小麦粉で作られた餅、つまりオスチャ（聖餅）と申すものの上に、パアテレ様がお言葉をお唱えになりました。そのときただちに、そのオスチャが御主ゼズキリシの御肉体になり変わる、ということについて、そんなことがいったいありうるのかと、確信と信念が少し揺らぎました。が、疑うという程度にまでは至りませんでした。そうした悪念を防げなかったことは、私にゆるがせで油断した気持ちがあったからで、今も気懸かりに存じております〔ミサ典礼に不審を抱く〕。

第一誡に関する告解その三

Tabitabi²⁴ mo muiô ni manqi²⁵ na cocoro de, Christian no coto uo, aruiua cocoro no uchi ni ca, aruiua cotoba de fito ni catatte ca, tadaite, fitotçu zzutçu no xisai²⁶, tçutaie²⁷, iurai²⁸,

²¹ Acunen (悪念). *Mao pensamento*. ¶ Acunenga vocoru (悪念が起こる). *Brotarem ou virem ruins pensamentos* (*Vocabulario*, f.3v).

²² Yurucaxe (恕せ). *Descuido* (*Vocabulario*, f.327).

²³ Cocoro (心). *Coração*. [.....] ¶ Cocoroni cacaru (心に懸かる). *Ter agouro, ou escrupulo*. ¶ Cocoroni caquru (心に懸くる). *Idem*. [.....] (*Vocabulario*, f.53).

²⁴ Tabitabi (度々). I. Dodo (度々). *Muitas vezes* (*Vocabulario*, f.233v).

²⁵ Manqi (慢気). *Soberba*. ¶ Manquuo vocosu (慢気を起こす). *Ensoberbecerse*. ¶ Māqini focoru (慢気に誇る). *Aleuantarse com soberba* (*Vocabulario*, f.151).

²⁶ Xisai (仔細). *Cousa, ou rezão* (*Vocabulario*, f.306v).

²⁷ Tçutaye (伝へ), Tçutayuru (伝ゆる), Tçutayeta (伝へた). *Deixar por tradição, ou ensinar como doutrina, arte, &c* (*Vocabulario*, f.251). A palavra «Tçutaye» empregue aqui é a forma substantivada do verbo «Tçutayuru».

²⁸ Yurai (由来). *Principio, origem, ou causa* (*Vocabulario*, f.326v).

ariai²⁹, niai³⁰ nado uo xensacu xite, fito³¹ no xōtocu³² no chiie ni coierare, tada fides no gotçugue³³ no ficari de macoto ni uqeta³⁴ uon coto uo uaga chiie³⁵, funbet de facarō³⁶ to xita coto ua, miga aiamari de gozatta. Core ua saisai³⁷ de gozatta redomo, icutabi to ua uoboie maraxenu. Sarinagara, muiō abunai³⁸ xensacu³⁹ de atta tocoro de, mune ni sauatte⁴⁰ toga de gozatçurō⁴¹ to vomôte⁴² arauaxi marasuru.

たびたび む よう まん き ころ こと ころ うち こと ば
度々も無用に慢気な心で、キリシタンの事を、あるいは心の内にか、あるいは言葉で
ひと かた ただ ひと し さい つた ゆ らい ありあひ に あひ せんさく ひと
人と語ってか、糺いて、一つづつの子細・伝へ・由来・有合・似合などを穿鑿して、人の
しょうとく ち ゑ こ ご っつ ひめい まと う おんこと わ ち ゑ ふんべつ
生得の智慧に超えられ、ただヒデスの御告げの光で真に受けた御事を我が智慧・分別
はか み あやま さいさい いく ど おぼ
で量らうとしたことは、身が誤りでござった。これは細々でござったれども、幾度とは覚え
まらせぬ。さりながら、無用あぶない穿鑿であったところで、胸に障って科でござつつらう

²⁹ Ariai (有り合ひ), Ariō (有り合ふ), Ariōta (有り合つた). *Acharse presente a algũa cousa. ¶ Item, Acertar de achar, ou auer à mão (Vocabulario, f.12v)*. A palavra «Ariai» empregue aqui é a forma substantivada do verbo «Ariō».

³⁰ Niai (似合ひ), Niō (似合ふ), Niōta (似合つた). *Quadrar, ou ser conueniente (Vocabulario, f.182)*. A palavra «Niai» empregue aqui é a forma substantivada do verbo «Niō».

³¹ «fino» in *textu*. Correção conforme a «Errata sic Corrige» na página 66.

³² Xōtocu (生得). *Vmaretçugi (生まれつき). Naturalmente (Vocabulario, f.312v)*.

³³ Tçugue (告げ). *Revelação, ou auiço. Vt, gotçugue (御告げ). Revelação do ceo, ou do Fotoqe, &c (Vocabulario, f.246)*.

³⁴ Chiye (智慧). *Saber (Vocabulario, f.49)*. Cf. Iinchi (人智). *Saber de homem aprimorado, & cortes (Vocabulario, f. 142v)*.

³⁵ Mesmo que não conste a expressão «Macotoni uquru» (真に受くる) no *Vocabulario da Lingoa de Iapam*, encontra-se o verbete no *Vocabulario de la Lengua Japona* (Biblioteca Apostolica Vaticana), manuscrito autógrafa de frei Diego Collado: «creer. Macoto ni vqe (真に受け), [Macoto ni vq]luru (真に受くる)» (f.67).

³⁶ Facari (量り・測り), Facaru (量る・測る), Facatta (量った・測った). *Medir, ou pesar. ¶ Item, Per met. Iulgar, ou conjecturar (Vocabulario, f.75)*.

³⁷ Saisai (細々). *Muitas vezes (Vocabulario, f.216v)*.

³⁸ Abunai (危ない). *Cousa perigosa, ou posta a perigo. Abunasa (危なさ). Abunō (危なう) (Vocabulario, f.1v)*.

³⁹ Xensacu (穿鑿). *Exame, & pesquisa, ou inquirição que se faz sobre algũa cousa. Vt, Xensacu suru (穿鑿する). Fazer este exame, &c. Vide, Xenzacu (穿鑿) (Vocabulario, f.296v)*.

⁴⁰ Confira-se o verbete do *Vocabulario de la Lengua Japona*, manuscrito autógrafa de frei Collado: «dar pena, contristar. Qi ni savari (氣に障り), [Qi ni savar]u (氣に障る)» (f.53).

⁴¹ «gozatçurō» in *textu*.

⁴² «vomôte» in *textu*. Correção conforme a «Errata sic Corrige» na página 66.

とおも
と
あら
思
う
て
、
顕
は
し
ま
ら
す
る
。

たびたびこういうことがございました。出過ぎた増長した心持ちをもってキリシタンのことを、あるいは心の中で独り考え、あるいは言葉に出して人に語り、いろいろと糾明し、穿鑿し、それぞれの子細・伝え・由来・現状・他者との関係などをうるさいほどに知りたいと努めました。が、人智など及びもつかぬ、デウス様のお告げの光によって真であると思ふことのできた御事を、わが浅はかな智慧・分別でのみ量ろうとしたこと、私の誤りでございます。こうしたことは再々ありましたけれども、幾度であつたかは覚えておりませぬ。ともかく、そうした穿鑿をなすこと自体、「あぶない」こととございまして、心中に痛みを覚え、定めし科に当たるのであらうかと存じて、こうは申し顕わしております〔キリシタンの諸事に対する過剰の穿鑿〕。

第一誡に関する告解その四

Mata⁴³ ichido miga musuco ga fucō uazzurōta⁴⁴ toqī, sono nangui fippacu ni qiuamatte, Christian no cocoro de ixxinpuran⁴⁵ ni⁴⁶, sono co ga inochi⁴⁷ uo tasucari nagaraiuru⁴⁸ iōni, Deus vo tanomi⁴⁹ maraxita redomo, sono ieqi⁵⁰ ga gozaraide, xinuru fodo no vazzurai⁵¹ ia? Ina⁵² ia? to xiru tameni san⁵³ vo voqimaraxita. Sore ni tçuqete mo sono nanguisa ni xemerarete musuco vo vxinavanu tame, gentio no iqen⁵⁴ vo qiite, iamabuxi⁵⁵ vo iobi ioxete

⁴³ Mata (又). *Adu. Mais outra vez* (Vocabulario, f.152v).

⁴⁴ Vazzurai (煩ひ), Vazzurō (煩ふ), Vazzurōta (煩うた). *Adoecer, ou estar doente*. ¶ Me, I, zzutçũ nadouo vazzurō (目, または, 頭痛などを煩ふ). *Estar doente dos olhos, ou de enxaqueca, &c.* [.....] (Cf. Vocabulario, f.269v).

⁴⁵ Ixxinpuran (一心不乱). I, ixxinfuran (一心不乱). *Atenção grande, & deuação, com que hum lee algum liuro, reza, &c* (Vocabulario, f.137v).

⁴⁶ «ixxinpurani» in textu.

⁴⁷ Inochi (命). *Vida*. [.....] ¶ Inochiuo tasucaru (命を助かる). *Saluar a vida*. [.....] (Vocabulario, ff.131v-132).

⁴⁸ Nagaraye (存へ), Nagarayuru (存ゆる), Nagarayeta (存へた). *Viuier. Vi, Inochiuo nagarayuru* (命を存ゆる). *Idem* (Vocabulario, f.173v).

⁴⁹ Tanomi (頼み), Tanomu (頼む), Tanōda (頼うた). *Rogar, ou encomendar-se a alguém. Vi, Sonatauo tanomu* (そなたを頼む). *Rogo vos, que me concedais tal cousa, ou me fauoreçais, &c.* [.....] (Vocabulario, f.240).

⁵⁰ Yeqi (益). Tocu (徳). *Proueito*. ¶ Yeqimo nai coto (益も無ゝ事). *Cousa sem proueito* (Vocabulario, f.321).

⁵¹ É a forma substantivada do verbo «Vazzurō» (煩ふ・患ふ) (cf. Vocabulario, f.269v).

⁵² Ina (否). *Particula negatiua. i, Não* (Vocabulario, f.131).

⁵³ San (算). *Hũs paozinhos com que deitão sortes, ou fazem cōtas: propriamente se chamão sãgui*. [.....] ¶ Sanuo vocu (算を置く). *Deitar sortes pera adiunhar algũa cousa como fazem os gentios, ou fazer contas* (Vocabulario, f.217).

⁵⁴ Iqen (異見). *Conselho, ou amoestação*. ¶ Iqenuo mōsu (異見を申す). I, Iqenuo cuuayuru (異見を加ゆる). *Dar conselho* (Vocabulario, f.357).

co no vieni inori qitõ vo saxe, fuda⁵⁶ maburi⁵⁷ mo caqe⁵⁸ saxemaraxite gozaru⁵⁹. Core va qenzocu no maie de no coto to, mata qinpen xu no qicoieta tocorode Christian xu: Hat, Christian taru mono va bechi no toga vo tçucamatçutte saie varui ga, nangui no toqi gentio no iõni inori nando vo tçucamatçuru coto, sata no caguii gia to mina micaguitte mōsareta tocoro de, miga aiamari ga navo fucõ nari⁶⁰ maraxita. Core va nido de gozatta ni, ichido va gentio no cami⁶¹ fotoqe⁶² vo tanomoxũ zonjite⁶³; ma ichido va iacu⁶⁴ ni tatanu to zonji nagara, xiriũto⁶⁵ gentio iori susumerarete⁶⁶ itaxi maraxita.

また一度、身が息子が深く煩うた時、その難儀・逼迫に窮まって、キリシタンの心で一心不乱にその子が命を扶かり永らゆる様に/p.18/デウスを頼みまらしたれども、その益がござらいで、死ぬるほどの煩ひや？ 否や？ と知る為に算を置きまらした。それに就けても、その難儀さに責められて、息子を失はぬ為ゼンチヨの異見を聴いて、山伏を呼び寄

⁵⁵ Yamabuxi (山伏). *Hĩs homens dedicados ao culto do demonio* (Vocabulario, f.317).

⁵⁶ Fuda (札). *Taboinhas em que se escreuem prohibições, ou nomes de pessoas, &c* (Vocabulario, f.106).

⁵⁷ Maburi (守り). *Vide*. Mabori (Vocabulario, f.147v). Mabori (守り). *Nomina, ou relicario que se traz ao pescoço* (Vocabulario, f.147v). A palavra «Fuda maburi», como substantivo composto de duas palavras, é definido pelo próprio frei Colhado como «*Nomina, æ. Tablillas, y nominas que cuelgan los gentiles en protestacion*. Fuda maburi (札守り)» (*Dictionarivm sive Thesavri Lingvæ Iaponicæ Compendivm Compositum, & Sacræ de Propaganda Fide Congregationi dicatum à Fratre Didaco Collado Ord. Prædicatorum Romæ anno 1632*, p.88).

⁵⁸ Caqe (掛け・懸け), Caquru (掛くる・懸くる). Caqeta (掛けた・懸けた). *Por*. [...] (Vocabulario, ff.37-37v).

⁵⁹ Gozari (ござり), Gozaru (ござる), Gozatta (ござった). *Ir, vir, estar, ou ter, pessoa honrada* (Vocabulario, f.122v).

⁶⁰ Nari (なり), Naru (なる), Natta (なつた). *Fazerse*. ¶ Fadacani naru (裸こなる). *Ficar nũ*. ¶ Teqini naru (敵こなる). *Fazerse inimigo*. ¶ Fitotçuni naru (一つこなる). *Fazerse em hum corpo* (Vocabulario, f.178).

⁶¹ Cami (神). *Cami que venerão os gentios de Iapão* (Vocabulario, f.34v).

⁶² Fotoqe (仏). *Idolos a quem os Iapão pedem as cousas da salvação*. ¶ *Item aliquando se toma soamente por Xaca* (釈迦) (Vocabulario, f.351v).

⁶³ «jonjite» in textu. Correção conforme a «Errata sic Corrige» na página 66.

⁶⁴ Yacu (役). *Officio*. *Vt*, Yacuuo motçu (役を持つ). *I*, Yacuni cacaru (役にかかる). *Ter officio, ou cargo dalgũa cousa*. ¶ Yacuuo tçutomuru (役を勤むる). *Executar o officio que tem*. ¶ Yacuuo aguru (役を上げる). *Renunciar o officio*. ¶ Yacuni tatçu (役に立つ). *Prestar pera algũa cousa* (Vocabulario, f.316).

⁶⁵ Xiriũto (知人). Mesmo que não conste no *Vocabulario da Lingoa de Iapam*, vê-se o verbete no *Vocabulario de la Lengua Japona*, manuscrito autógrafo de frei Colhado: «*persona conhecida*. Xiru fito (知人). *I*. Xiriũto (知人)» (f.39v).

⁶⁶ Susume (勧め), Susumuru (勧むる), Susumeta (勧めた). *Vt*, Ienuo susumuru (善を勧むる). *Exortar, ou mouer a alguem à virtude*. ¶ Sagueuo susumuru (酒を勧むる). *Persuadir a alguem que beba vinho*. [...] (Vocabulario, f.232v).

せて、子^この上^{うへ}に祈^{いの}り・祈禱^{きとう}をさせ、札^{ふだ}・守^{まもり}も懸^かけさせまらしてござる。これは眷族^{けんぞく}の前^{まへ}でのことと、また近辺衆^{きんぺんしゅ}の聞^きこえたところで、キリシタン衆^{しゅ}、はっ、キリシタンたる者^{もの}は別^{べつ}の科^{とが}を仕^{つかまつ}ってさへ悪^{わる}いが、難儀^{なんぎ}の時^{とき}ゼンチヨの様^{やう}に祈^{いの}りななどを仕^{つかまつ}ること、沙汰^{さた}の限^{かぎ}りぢやと皆見限^{みなみかぎ}って申^{もう}されたところで、身^みが誤^{あやま}りがなほ深^{ふか}うなりました。これは二度^{にど}でござったに、一度^{いちど}はゼンチヨの神^{かみ}・仏^{ほとけ}を頼母^{たのも}しう存^{ぞん}じて、ま一度^{いちど}は役^{やく}に立^たたぬと存^{ぞん}じながら、知人^{しりうと}ゼンチヨより勸^{すす}められて、致^{いた}しました。

また一度こういことがございました。私の息子が重い病気に罹りましたとき、その難儀・逼迫に居たたまれなくなりまして、息子の命が助かり永らえますよう、キリシタンの心をもって一心不乱に、デウスに願を懸けましたけれども、一向にその効果が現われませず、はたしてそれが致命的な病なのかどうかを知りたく存じ、算木を置いてゼンチヨが行なうような占いを致しました。これに関連し、息子が病に苦しむようすを見るに見かね、これを死なせることのないようゼンチヨの異見に耳を傾け、山伏を呼び寄せ、息子のため祈り・祈禱を行なわせ、守り札もこれに懸けさせました。眷属の前でのこのような振舞いが、ついに近辺の人々の耳にも入りまして、彼らは呆れてこう申します。「キリシタン衆よ(はっ)*、汝らは平素かずかずの災いをひき起こし、それだけでも充分悪いのに、難儀となれば、手のひらを返すが如く、ゼンチヨ同様、迷信まがいの祈りに訴える、沙汰の限りとはこのことじゃ」と申されまして、私の過ちはなお深うなりました。このようなことは二度ございました。一度はゼンチヨの神・仏を「頼母しう」、つまり頼りになると存じて、もう一度はそんなものは何の役にも立たぬと知りながら、知人のゼンチヨに勧められてそう致しました〔山伏に祈禱をさせる〕。

* この「はっ」は、「キリシタン衆よ」というゼンチヨの呼びかけに対するキリシタン衆からの応答である。

第一誡に関する告解その五

Mata cono giũ, xõgun⁶⁷ sama no go fatto⁶⁸ ni xitagatte, sono buguiõ⁶⁹ Miiaco⁷⁰ iori cudararete⁷¹, jenacu⁷² cono atari⁷³ no Christian xu vo coroboxeõ⁷⁴ tote, mina⁷⁵ ni fan⁷⁶ mo

⁶⁷ Xõgun(将軍). i, Cubõsama(公方様)(*Vocabulario*, f.311).

⁶⁸ Fatto(法度). i, Nori(法). *Leis, ordenações, &c* (*Vocabulario*, f.82v).

⁶⁹ Buguiõ(奉行). Vqetamauari, voconõ(承り, 行なふ). *O que preside, ou tem cuidado de algũa cousa.* ¶ *Item, Offiçial del rei, ou de outro senhor* (*Vocabulario*, f.25).

⁷⁰ Miyaco(都). *Cidade onde està a corte do Rey* (*Vocabulario*, f.162v).

⁷¹ Cudari(下り), Cudaru(下る), Cudatta(下った). *Decer, ou ir do Miyaco a outro lugar* (*Vocabulario*, f.63).

suie⁷⁷, Christian no guiögui vo saxivoqe⁷⁸, xemete vuamuqi ni⁷⁹ naritomo corobe to xiqiri ni⁸⁰ susumerareta niotte, varera ga nhôbô, codomo no inochi vo nogareôdzuru⁸¹ tame ni, tçuini cuchi⁸² bacari⁸³ de corobi⁸⁴ maraxita.

またこの中^{ちゅうしやうぐんさま}将軍様の御法度^{ごはつと}に随^{したが}って、その奉行^{ぶぎやうみやこ}都^{くだ}より下^{くだ}られて、善^{ぜんあく}悪^{あく}この辺^{あた}りのキリシタン衆^{しゅ}を転^{ころ}ばせうとて、皆^{みな}に判^{はん}も据^すゑ、キリシタンの行儀^{ぎやうぎ}を聞^きけ、せめて表面^{うはむき}になりとも転^{ころ}べと頻^{しき}りに勧^{すす}められたによって、我等^{われら}が女房^{にようぼう}・子供^{こども}の命^{いのち}を遁^{のが}れうずる為^{ため}に、終^{つい}に口^{くち}ばかりで転^{ころ}びまらした。

また昨今の将軍様の御法度に随って、都より奉行が下っおいでになりました。奉行は、是が非でもこのあたりのキリシタン衆を転ばせようとして、一同に棄教の旨を明らかにする証文に判を捺し、キリシタン

⁷² Ien acu (善悪). Yoxi axi (善し悪し). Bem, & mal. ¶ Ien acuuo vaqimayuru (善悪を弁ゆる). *Dicernir o bem, & o mal.* ¶ Ien acuni catamuqu (善悪に傾く). *Inclinarse ao bem, & mal.* ¶ Item, Em todo o caso. i, Por fas, & por nefas (Vocabulario, f.140).

⁷³ Atari (辺り). Perto, ou junto. ¶ Sono atari (その辺り). Perto dali, ou ali junto. [.....] (Vocabulario, f.14).

⁷⁴ Corobaxi (転ばし), Corobasu (転ばす), Corobaita (転ばいた). *Derribar, ou fazer cair* (Vocabulario, f.59). Apesar de surgirem na presente obra de frei Diego Colhado muitíssimos exemplos de os verbos «Corobu» (cuja raiz é «Corobi») e «Corobasu» (cuja raiz é «Corobaxi») serem empregues com o respectivo sentido de “apostatar-se” (“«cair»” ou “ficar «caído»”) e “fazer apostatar-se” (“fazer «cair»” ou “fazer ficar «caído»”), todavia não se vê no *Vocabulario da Lingoa de Iapam* nenhuma declaração de tal sentido metafórico relativamente aos sobreditos verbos.

⁷⁵ Mina (皆). Tudo, ou todos. [.....] (Vocabulario, f.160).

⁷⁶ Fan (判). Sinal de cartas, &c. ¶ Fanuo suyuru (判を据ゆる). *Por seu sinal, ou assinar-se* (Vocabulario, f.78).

⁷⁷ Suye (据ゑ), Suyuru (据ゆる), Suyeta (据ゑた). *Por, ou assentar algũa cousa.* [.....] ¶ Fanuo suyuru (判を据ゆる). *Assinar-se* [.....] (Vocabulario, f.233).

⁷⁸ Saxivoqi (聞き), Saxivoqu (聞く), Saxivoita (聞いた). *Deixar algũa cousa.* [.....] (Vocabulario, f.222v).

⁷⁹ Esta expressão, ainda que não se registre no *Vocabulario da Lingoa de Iapam*, aparece várias vezes no *Dictionarivm sive Thesavri Lingvæ Iaponicæ Compendivm*, mas os seguintes verbetes são mais adequados no presente contexto: «*Exterius tantum. Asobrebaz, por cumprimento.* Vva muqi ni (上向きに), vel, vomotemuqi ni (表向きに)» (p.45); «*Adulor, aris. Lisonjeaz.* Qiguen vo toru tame fito vo vuamuqi [vuamuyo in textu] ni fôme, (fom)uru (機嫌を取るため人を上向きに褒め, [褒]むる)» (p.169).

⁸⁰ Xiqirini (頻りに). *Adu. Importunamente* (Vocabulario, f.305).

⁸¹ Nogare (逃れ・遁れ), Nogaruru (逃る・遁る), Nogareta (逃れた・遁れた). *Escapar. Vi, Imaua faya nogaruru tocoromo nai* (今は早や遁る所もない). *Tog. Ia agora não ha lugar, nem modo de escapar* (Vocabulario, f.185).

⁸² Cuchi (口). Boca. [.....] (Vocabulario, f.62).

⁸³ Bacari (ばかり). *Adu. Somente.* [.....] (Vocabulario, f.78).

⁸⁴ Corobi (転び), Corobu (転ぶ), Corôda (転ぶだ). *Cair. Dôdo corobu (どうど転ぶ).* *Cair dando baque, ou fazendo estrôdo* (Vocabulario, f.59). Veja-se a nota anterior 74.

としての生活を打ち棄ててしまうようにと仰せられ、せめて表面だけでも転べとしきりに勧められましたので、せめて女房・子供の命は助かりますよう、私、ついに口先ばかりで棄教してしまいました〔口先での棄教〕。

聴罪司祭からの質問

P. Vuamuqi bacari demo corobu mono ga sore vo ii modosaide⁸⁵ naranu ga, sono bun de gozatta ca?

師 ^{うはむき}表面ばかりでも^{ころ}転ぶ^{もの}者がそれを^い言ひ^{もど}戻さいで^{ぶん}ならぬが、その分でござったか。

師 うわべばかりとはいえ転んだ者は必ずその前言を取り消さねばならぬが、そのようにしたか。

告解者の返答

R. Iia mada de gozaru. Sore coso fucō canaxū⁸⁶ gozari marasure. Tocacu sono vo buguiō Christiano⁸⁷ coto vo uchi cuzzuite⁸⁸ cara va sonomama Cami macari⁸⁹ noborarete⁹⁰ gozaru sacai ni⁹¹, nani mo ye⁹² itaxi maraxeide ima made cono bun ni macari iru⁹³ ga, go iqen vo tanomi marasuru.

⁸⁵ O verbo conjunto «dimodosu», que não se vê no *Vocabulário da Língua de Iapam*, é composto por «li» (言ひ) – raiz do verbo «Yū» (言ふ) – e «Modosu» (戻す). Cf. Iynauoxi (言ひ直し), Iynauosu (言ひ直す), Iynauoita (言ひ直いた). *Desdizerse do que tinha dito mal* (*Vocabulário*, f.358v).

⁸⁶ Canaxij (悲しい). *Cousa triste*. Canaxisa (悲しさ). Canaxū (悲しう) (*Vocabulário*, f.35v).

⁸⁷ Não se sabe se se deveria corrigir para «Christian no».

⁸⁸ Cuzzuxi (崩し), Cuzzusu (崩す), Cuzzuita (崩いた). *Destruir* (*Vocabulário*, f.69). «cūzzitte» in *textu*.

⁸⁹ Macari (罷り), Macaru (罷る), Macatta (罷った). *Ir, vir, estar, &c. Quando se ajunta a algũs verbos como se verã a baixo fãlos mais cortes, & elegantes falando hum de si* (*Vocabulário*, f.147v). Seguem-se-lhe dezessete verbetes dos sobreditos verbos ajuntados pela raiz do verbo «Macaru» (cf. *Vocabulário*, ff.147v-148).

⁹⁰ Nobori (上り・登り・昇り), Noboru (上る・登る・昇る), Nobotta (上った・登った・昇った). *Subir*. ¶ Curaini noboru (位に昇る). *Subir em dignidade*. ¶ Miyacoye noboru (都へ上る). *Ir ao Miyaco* (*Vocabulário*, f.184v).

⁹¹ Quanto à conjunção causal «Sacaini» que não se regista no *Vocabulário da Língua de Iapam*, mas que ainda se utiliza em certas partes do Quansai (Kansai) (関西), especialmente entre os anciões, veja-se Kamei Takashi (亀井孝), “Riyū wo arawasu setsuzoku-joshi «Sacaini»” (「理由を表はす接続助詞さかい」) in *Hōgen* (『方言』), 6-9.

⁹² Ye (得), Yuru (ゆる), Yeta (得た). *Receber, ou alcançar*. A raiz deste verbo junto a outros verbos na voz negatiua faz sentido de não poder. *Vt*, Ye yomanu (え読まぬ), *I*, Ye yomazu (え読まず). *Não posso ler*. O mesmo sentido faz o negatiuo deste verbo junto a raiz de outro. *Vt*, Yomiyenu (読み得ぬ), &c (*Vocabulário*, f.319).

⁹³ Macari y (罷り居), Macari yru (罷り居る), Macari yta (罷り居た). *Estar* (*Vocabulário*, f.360).

弟子 いや、まだでござる。それこそ^{ふかい かな}深く^{お ぶ ぎやう}悲しうござりまらすれ。とかくその御奉行^{こと}キリシ^{くづ}タン^{かみまか のぼ}の事をうち崩^ないてからは、そのま^なま上^{いた}罷り上られてござるさかいに、何^いもえ致^{ふん まか あ}しまらせ^{ご いけん たの}いで、今^いまでこの分^{ふん}に罷^{まか}り居^あるが、御^ご異^い見^{けん}を頼^{たの}みまらする。

弟子 いやまだでございます。深い^い悲^{ふん}し^{まか}みを覚^あえるのはそ^ごこでございます。とにかくお奉行はキリシ^いタ^{けん}ンのことを潰^{たの}滅^いに追^{ふん}い^{まか}んだ後^あ、た^ごだ^いちに都^{けん}へ上^{たの}ってゆ^いか^{ふん}れましたので、前^な言^{いた}を取り消^いすも何^いもするこ^{ふん}とがで^{まか}きず、今^あに至^ごるまでこのありさ^いまでございます。御^ご忠^い告^{けん}を願^{たの}いあげます。

聴罪司祭からの質問と誠告

P. Sono buguiō no xerareta coto domo no niqi⁹⁴ va doconi aru zo? Sunavachi sore vo motte noborareta raba, sono buguiō ie fumi⁹⁵nari tomo, t̃ucaĩ⁹⁶ vo iatte⁹⁷ nari tomo, ii modosaide va. Sono vie vare⁹⁸ sama ga qenzocu⁹⁹ mo atari no mono domo mo, sore vo xirareta niotte, mofaia¹⁰⁰ xinjit¹⁰¹ no Christian ni nari navori¹⁰² atta to, mina tocuxin xeraruru iōni mesarete iō gozarō zu.

師 その奉行^{ぶ ぎやう}のせ^{こと}られた事^にども^きの日記^あはどこに有^{すなは}るぞ？ 即^もちそれを持^{のぼ}って上^もられたら^{のぼ}ば、その奉行^{ぶ ぎやう}へ文^{ふみ}なりとも、使^{つか}ひを遣^やってなりとも、言^いひ戻^{もど}さいでは。その上^{うへ}、我^{われ}様^{さま}が^{けんぞく}眷^{もの}族^しもあ^したりの者^{しんじツ}どもも、それ^{なほ}を知^しられたによ^{なほ}って、も^しはや真^{しん}実^{じツ}のキリシ^{なほ}タン^{なほ}になり直^{なほ}りあ

⁹⁴ Cf. Nicqi (日記). *Rol, ou papel de apontamentos que se fazem cada dia* (Vocabulario, f.182v). Não se sabe se se deveria corrigir para «Nicqi».

⁹⁵ Fumi (文). *Carta*. ¶ Fumiuo asobasu (文を遊ばす). *Escreuer carta pessoa nobre*. ¶ Fumiuo faiquen itasu (文を拝見致す). *Ler carta cō reuerencia*. ¶ Fumiuo xitatomuru (文を認むる). *Escreuer, & concertar, dobrar, & fechar a carta*. ¶ Fumiuo todoquru (文を届くる). *Entregar a carta pera quem vai* (Vocabulario, f.107).

⁹⁶ «tucal» in *textu*.

⁹⁷ Yari (遣り), Yaru (遣る), Yatta (遣った). *Mandar*. [...] (Vocabulario, f.318).

⁹⁸ Vare (我). *Eu*. ¶ *Item, Tu, minis propriè, falando com gente baixa, ou abatendo a alguem* (Vocabulario, f.268). Neste contexto, escusado será dizer, o presente pronome usa-se como a segunda pessoa.

⁹⁹ Qenzocu (眷属). *Familia* (Vocabulario, f.192).

¹⁰⁰ Cf. Mōfaya (まうはや). *Adu. Ia* (Vocabulario, f.164v). «mofaia (mofaya)» in *textu*. Ainda não se pode determinar se se deveria corrigir para «Mōfaya» conforme ao *Vocabulario da Lingoa de Iapam*.

¹⁰¹ Xinjit (真実). *Macoto macoto* (真実). *Verdade* (Vocabulario, f.304).

¹⁰² Navori (直り), Nauoru (直る), Nauotta (直った). *Emendarse*. [...] (Vocabulario, f.179).

ったと、皆得心^{みなとくしん}せらるる様に召^{やう}されてようござらうず。

師 その奉行のなされたことどもを記録した書き付けはどこにあるか。すなわち、その書き付けを持って都へお戻りになったのであれば、その奉行へ文を送るなり、使いの者を遣るなりして前言の撤回を致さねば。そうしたことがお前様の眷属やら周囲の者たちに知られたならば、彼らは皆、お前様がもはや真実のキリシタンに立ち帰ったと納得なさるであろう。くれぐれもそのようになさるがよろしかろう。

告解者の決意

R. Vö¹⁰³, sono bun itaxi¹⁰⁴ maraxôzu. Mata ima iori va Christian/p.20/ no guiôgui vo tçutomete, gentio no coto ni tovozacari¹⁰⁵, cocoro vo cutto¹⁰⁶ saraie¹⁰⁷ maraxô to vomoi sadame marasuru.

弟子 あう、その分致^{ぶんいた}しまらせうず。また今よりはキリシタン/p.20/の行儀^{ぎやうぎ}を勤めて、ゼンチヨの事に遠^{とほ}ざかり、心をくつと^{ころ}浚^さへませうと思ひ定め^{おも}まらす。

弟子 おお、是非ともさように致しましょう。またこれからはキリシタンとしての勤めをすっかり果たし、ゼンチヨのあれこれからは遠ざかり、心をすっかり拭い洗い清めようと思ひ定めております。

第一誠に関する告解その六

Sono uie: qionen¹⁰⁸ goxo¹⁰⁹ sama chocuteqi¹¹⁰ ni go riun¹¹¹ vo firacaxereta¹¹²

¹⁰³ Vö(あう). *Si. Palaura com que se mostra consentir, ou aprouar algũa cousa, ou conceder* (Vocabulario, ff.274v-275).

¹⁰⁴ Itaxi(致し), Itasu(致す), Itaita(致いた). *Fazer* (Vocabulario, f.135v).

¹⁰⁵ Touozacari(遠ざかり), Touozacaru(遠ざかる), Touozacatta(遠ざかった). *Afastarse, ou alongarse* (Vocabulario, f.265).

¹⁰⁶ Cutto(くつと). *Adu. Tudo, ou totalmente* (Vocabulario, f.68).

¹⁰⁷ Saraye(浚へ), Sarayuru(浚ゆる), Sarayeta(浚へた). *Alimpar como cano dagua, fonte, &c.* ¶ Inomotouo sarayuru(井の元を浚ゆる). *Alimpar o poço.* ¶ Foriuo sarayuru(濠を浚ゆる). *Alimpar a caua* (Vocabulario, f.219v).

¹⁰⁸ «qionen» in textu.

¹⁰⁹ Goxo(御所). *Paços de Cubô, ou Rey que tem feito Inquiro.* ¶ Item, *O mesmo Cubô* (Vocabulario, f.122v).

¹¹⁰ Mesmo que não conste no Vocabulario o substantivo «Chocuteqi», a sua significação é facilmente explicada através da definição da palavra «Chocu»(勅)– denominado como «Micotonori(勅・詔). *Mandado del Rei*» (Vocabulario, f.49v) – e de outros vários substantivos iniciados com «Chocu» tais como «Chocuan»(勅案), «Chocufai»(勅杯), «Chocufiti»(勅筆), «Chocuguen»(勅言), «Chocuguanji»(勅願寺), «Chocuguanjo»(勅願所), «Chocugiô»(勅錠), «Chocumei»(勅命), «Chocumen»(勅免), «Chocumô»(勅問), «Chocumu»(勅夢), «Chocusacu»(勅作), «Chocusat»(勅札), «Chocutô»(勅答), «Chocuxei»(勅誓), «Chocuxen»(勅撰), «Chocuxi»(勅使), «Chocuyacu»(勅約), «Chocufan»(勅判) e «Chocuin»(勅印)(cf. Vocabulario, ff.49v, 339v). Veja-se ainda o verbete «Teqi»(敵), que é definido como «Cataqi(仇). *Inimigo*. Tequiuo suru(敵をす

miguiri¹¹³, sore cami fotoqe no go cõreoqu¹¹⁴ vomotte to voboximesarete¹¹⁵, Atago¹¹⁶ fachiman ni vôtera¹¹⁷ vo go conriũ¹¹⁸ mesareô tote, sono buguiõ, daiquan¹¹⁹ xu, fiacuxõ¹²⁰ domo ni soresore no bunzai¹²¹ ni xitagatte sono cuiacu¹²² vo ategavare¹²³ maraxita reba, vare va vareto tçucamatçuru mai tameni gentio vo iatôte¹²⁴, chin¹²⁵ vo naite naritomo sono

る). I, Tequio nasu (敵をなす). *Fazerse inimigo* (f.255v).

¹¹¹ Riun (利運). *Victoria, triumpho*. ¶ Riunuo firaqu (利運を開く). I, Riunuo vru (利運を得る). *Triunfar, ou ganhar victoria* (*Vocabulario*, f.211v).

¹¹² Firaqi (開き), Firaqu (開く), Firaita (開いた). *Abrir*. [.....] ¶ Riunuo firaqu (利運を開く). *Alcançar vitoria*. [.....] (*Vocabulario*, f.94v).

¹¹³ Miguiri (砌). I, Miguirini (砌こ). *Nesse comenos. I, tempo* (*Vocabulario*, f.159v).

¹¹⁴ Dever-se-ia corrigir para «cõriocu» de acordo com a grafia vista no *Vocabulario da Lingoa de Iapam*. No *Vocabulario de la Lengua Japona*, manuscrito autógrafo de frei Colhado, aparecem duas formas com o mesmo sentido: «Cõriocu» – «Socorro ayuda y fauor» (f.5v) – e «Cõriocu» – «Ayuda» (f.18v) –. Cf. Cõriocu (合力). Chicarauo auasuru (力を合はする). *Ajuda* (*Vocabulario*, f.58v).

¹¹⁵ Voboximexi (思し召し), Voboximesu (思し召す), Voboximexita (思し召した). *Cuidar, ou amar. i, Vomoi* (思ひ), Vomô (思ふ). *He verbo honrado, & ainda fica mais honrado com, rare* (られ). *Vt, Voboximesare* (思し召され), Voboximesaruru (思し召さるる) (*Vocabulario*, f.275).

¹¹⁶ Nome de uma montanha que fica na fronteira dos reinos de Yamaxiro (山城) e Tamba (丹波), ou seja, ao noroeste do Miaco, na qual se encontra um templo xintoísta dedicado a um Cami de guerra chamado «Xõgungizõ» (勝軍地藏).

¹¹⁷ Substantivo composto por «Vô» (大 grande) e «Tera» (寺 templo). Vejam-se os semelhantes exemplos no *Vocabulario de la Lengua Japona*, manuscrito autógrafo de frei Colhado, tais como «Vôbore» (大耄れ) (grandissimo loco. f.56); «Vôfigue» (大鬚) (barua larga. f.39v); «Vômizzu» (大水) (gran agua. f.29v); «Vônangui» (大難儀) (grandes peligros y trabajos. f.25v); «Vôniva» (大庭) (patio. f.25v); «Vôqega» (大怪我) (gran yerro. f.57); «Vôrassocu» (大蠟燭) (hachas velas grandes de cera. f.46v); «Vôvoqe» (大桶) (tina. f.46; tonel. f.70); «Vôyubi» (大指) (dedos grandes. f.33); «Vôzaqe» (大酒) (gran borrachera. f.52v), etc.

¹¹⁸ Conriũ (建立). Tate (建て), Tateru (建てる). *Edificar*. ¶ Dõtõou conriũ suru (堂塔を建立する). *Edificar templos, & torres* (*Vocabulario*, f.57v).

¹¹⁹ Daiquan (代官). Cauari tçucasadoru (代はり司る). *O que està em lugar do senhor*. ¶ *Item, Feitor, ou o que administra algũa renda, &c* (*Vocabulario*, f.70).

¹²⁰ Fiacuxõ (百姓). *Laurador* (*Vocabulario*, f.88).

¹²¹ Bunzai (分際). Qiuaou vacatçu (際を分かち). i. Fodorai (程らひ). *Possibilidade de cada hum, quantidade, parte, porção, &c* (*Vocabulario*, f.26).

¹²² Cuyacu (公役). Qimino yacu (君の役). *Serviço por obrigação feito em certos dias ao senhor* (*Vocabulario*, f.68v).

¹²³ Ategai (宛がひ), Ategõ (宛がふ), Ategõta (宛がうた). *Aplicar, ou dar a hũ conforme ao que lhe conuem, dirigir, entregar*. [.....] ¶ Yacuuo ategõ (役を宛がふ). *Dar cargo, ou officio*. [.....] (*Vocabulario*, f.14v).

¹²⁴ Yatoi (雇ひ), Yatõ (雇), Yatõta (雇うた). *Alugar homens, &c* (*Vocabulario*, f.318v).

¹²⁵ Chin (賃). *Paga, fretes, &c* (*Vocabulario*, f.48).

cuiacu vo na saxeô to caracutta¹²⁶ redomo, sore vo nantomo ca tomo ie tazzune idasaide¹²⁷, ni sando vare ga gentio to tomoni sono cuiacu vo itaxi maraxita. Sari nagara cami fotoqe ni taixite no xingiũ no viamai¹²⁸ sucoxi¹²⁹ mo nõte, tada go canqi¹³⁰ vo nogareôzuru tame no chôgui¹³¹ de vori atta redomo, gentio dera¹³² vo tçucuru coto va, Christian no tame ni von imaxime¹³³ de gozarô to vomoi nagara, vosorete itaxi maraxita.

その上、去年御所様勅敵に御利運を開かせられた砌、それ神・仏の御合力をもって
 と思し召されて、愛宕・八幡に大寺を御建立召されうとて、その奉行・代官衆・百姓ども
 に夫々の分際に従ってその公役を宛てがはれまらしたれば、我は我と仕るまい為に
 ゼンチヨを雇うて、賃を済いてなりともその公役をなさせうとからくつたれども、それを何と
 もかともえ尋ね出さいで、二、三度我がゼンチヨと共にその公役を致しました。さりなが
 ら神・仏に対しての心中の敬ひ少しも無うて、ただ御勘気を遁れうずる為の調儀でおり
 あつたれども、ゼンチヨ寺を造ることは、キリシタンのために御禁めでござらうと思ひながら、
 恐れて、致しました。

さらにこんなこともございました。去年御所様が勅敵に対して勝利を博された砌^{みざり}、その勝利は神・仏の力添えがあつてこそと思し召され、愛宕・八幡に大寺を御建立なさるうとて、その奉行や代官衆、百姓

¹²⁶ Caracuri (からくり), Caracuru (からくる), Caracutta (からくつた). *Fazer, ou inuentar algũa cousa artificiosa*. [.....] (*Vocabulario*, f.40).

¹²⁷ Cf. Tazzunedaxi (尋ね出し), Tazzunedasu (尋ね出す), Tazzunedaita (尋ね出した). *Buscando descobrir a cousa, ou dar com ella, ou achalla* (*Vocabulario*, f.244). Tazzuneidaxi (尋ね出だし), Tazzuneidasu (尋ね出だす), Tazzuneidaita (尋ね出だした). *Idem* (*Vocabulario*, f.244).

¹²⁸ Vyamai (敬ひ). *Reuerencia* (*Vocabulario*, f.291).

¹²⁹ Sucoxi (少し). *Hum pouco* (*Vocabulario*, f.228v). «Sucoximo nai», que quer dizer “não há de modo nenhum”, significa a negação inteira.

¹³⁰ Canqi (勘気). Qiuo cangayuru (気を勘ゆる), i. Fitono qini chigô (人の気に違ふ). *Desgraça*. ¶ Canqiuo cômuru (勘気を蒙る). *Cair em desgraça do senhor, &c* (*Vocabulario*, f.36v).

¹³¹ Chôgui (調儀). Totonoyuru gui (調ゆる儀). *Ardil, ou invenção*. *Vt*, Chôguiuo suru (調儀をする). *Fazer ardil*. ¶ Chôguiuo auasuru (調儀を合はする). *Fazer que tudo venha bem* (*Vocabulario*, f.50).

¹³² Tera (寺). *Mosteiro, ou varela de Bonzos* (*Vocabulario*, f.255v).

¹³³ Imaxime (誠め). *Proibição* (*Vocabulario*, f.130v).

どもにそれぞれの分際に従うて、公役、すなわち勤労奉仕の割り当てをなさいましたところ、私は自分自身がこの公役に出ずに済みますようゼンチョを雇い、これに賃金を支払うてでもそのゼンチョに公役をなさしめようとたくらみました。けれども、どうにも口に出して願うことができず、私、二～三度ゼンチョとともにその公役を致してしまいました。とは申せ、神・仏を敬う気持ちなど心中にさらさらなく、ただ將軍様の不興を遁れようとするための方便でございました。ゼンチョ寺の造営に関わることは、クリシタンには禁ぜられたことであろうなと思いつつ、恐怖のあまり、これに関わってしまいました〔ゼンチョ寺の造営への参加〕。

* 大坂夏ノ陣で家康が豊臣氏を滅ぼしたことを指すか。

第一誡に関する告解その七

Aru toqi mo iuzzuri¹³⁴ no cuji¹³⁵ nitçuite¹³⁶ gentio no tocoro ni fisaxũ¹³⁷ vori maraxita reba, sono iado¹³⁸ no teixu¹³⁹ to tonari iori Christian to mixirare mai tameni, sore vo tomo¹⁴⁰ itaite tabitabi gentio no midõ¹⁴¹ ie itte gentio nami ni jünen¹⁴² mo naxi¹⁴³ maraxita. Mata saisai gentio cami fotoqe no coto vo fõbi¹⁴⁴ xeraruru toqi, vare mo vnazzuite¹⁴⁵, cotoba de mo

¹³⁴ Yuzzuri (譲り). *Herança*. ¶ Yuzzuriuo toru (譲りを取る). I, Yuzzuriuo vquru (譲りを受くる). *Herdar, ou tomar por herança* (Vocabulario, f.327v).

¹³⁵ Cuji (公事). *Demanda*. Vi, Cujiuo sabaqu (公事を裁く). *Tratar a demanda*. ¶ Cujiuo caquru (公事を掛くる). *Pòr demanda* (Vocabulario, f.64v).

¹³⁶ Tçuite (ついで). *Aduer. Acerca. Rege datiuo*. Vi, Soreni tçuite (それについて). *Acerca disso* (Vocabulario, f.247).

¹³⁷ Fisaxij (久しい). *Cousa antiga, ou de muito tempo*. Fisaxisa (久しさ). Fisaxũ (久しう) (Vocabulario, f.95v).

¹³⁸ Yado (宿). *Casa* (Vocabulario, f.316v).

¹³⁹ Teixu (亭主). i, Iyeno nuxi (家の主). *Senhor da casa* (Vocabulario, f.253v).

¹⁴⁰ Tomo (供). *Companhia, ou os que acompanhão*. ¶ Votomoni mairõ (御供に参らう). *Irei com vosco, ou com vossa mercè*. ¶ *Item, Moços, ou criados que acompanhão a seu amo*. Vi, Tomo suru (供する). *Acompanhar o moço a seu amo*. ¶ Tomono xũ (供の衆). *Companheiros, ou gente que acompanha* (Vocabulario, f.261).

¹⁴¹ Midõ (御堂). *Templo, falando com reuerencia* (Vocabulario, f.159).

¹⁴² Iünen (十念). *O invocar dez vezes o nome de Amida* (阿彌陀). ¶ Iünenuo sazzuquru (十念を授くる). *Pronunciar o Bonzo dez vezes este nome emsinando o a inuocar aos que se fazem Iõdoxũs ou querem receber alguã maneira de benção, &c.* ¶ Iünenuo vquru (十念を受くる). *Responderem estes Iõdoxũs ao Bonzo dez vezes inuocando Amida assi como o Bonzo lhes ensina* (Vocabulario, ff.146-146v).

¹⁴³ Naxi (為し), Nasu (為す), Naita (為いた). *Fazer. [...]* (Vocabulario, f.179).

¹⁴⁴ Fõbi (褒美). *Fome itçucuximu* (褒め愛しむ). *Louior, ou premio*. ¶ Fõbisuru (褒美する). *Dar premio por algum serviço*. ¶ Fõbiuo nasu (褒美を為す). *Idem*. ¶ Gofõbi aru (御褒美ある), I, Gofõbi nasaruru (御褒美なさる). *Idem. Falando de pessoa nobre* (Vocabulario, f. 98v). «Fõbi» in textu. *Dever-se-ia corrigir para «Fõbi»*.

¹⁴⁵ Vnazzuqi (頷き), Vnazzuqu (頷く), Vnazzuita (頷いた). *Bulindo com a cabeça concedendo, ou mostrando entender, &c* (Vocabulario, f.274).

nacanaca go¹⁴⁶ mottomo¹⁴⁷ gia to mōxite, fucai toga vo vocaxi maraxita. Core va nando de gozarō to voboie¹⁴⁸ maraxenedomo tairiacu ni sanjū tabi fodo, xemete nijū do amari de attçurō to vomoi fucumi¹⁴⁹ maraxita.

ある時も譲りの公事についてゼンチヨの所に久しう居りまらしたれば、その宿の亭主と隣りよりキリシタンと見知られまい為に、それを供致いて、度々ゼンチヨの御堂へ入って、ゼンチヨ並みに十念もなしました。また細々ゼンチヨ、神・仏の事を褒美せらるる時、我も頷いて、言葉でもなかなか御尤もぢやと申して、深い科を犯しました。これは何度でござらうと覚えませねども、大略二、三十度ほど、せめても二十度あまりであつたらうと思ひ含みしました。

あるとき、財産相続に関する訴訟をめぐってゼンチヨの宿に久しく留まっていたのでございますが、この世帯主および隣人たちに私がキリシタンであると見知られぬよう、彼らと一緒にたびたびゼンチヨの御堂へ入り、ゼンチヨ並みに十念、すなわち阿弥陀の名を十遍唱えることを致しました。またゼンチヨが再々神・仏のことを賞賛しますので、私もうなずいて、言葉のうで「なかなか御尤もじゃ」と申し、深い科を犯しました。このようなことが幾度あったか記憶も定かではございませんが、大略二、三〇度ほど、少なくとも二〇度あまりもそんなことがあったであろうかと、心の中で思いました〔異宗の賞讃〕。

第一誠に関する告解その八

Mata nangui ni vō¹⁵⁰ toqi mo, Deus no von mamori, vontasuqete Iesu Christo von auaremi, go cōreocu, sono nangui voba nogaruru tameni von chicara vo ataie cudasaruru iōni tanomi

¹⁴⁶ Go (御), I, Guio (御), i, Von (御). *He particula de hōra. Vi, Govon (御恩). Beneficio de pessoa nobre. ¶ Gomen (御免). Perdão, &c (Vocabulario, f.119v).*

¹⁴⁷ Mottomo (尤も). *Adu. Com muita razão (Vocabulario, f.167v).* Cf. Mottomo mottomo (尤も尤も). *Idem (Vocabulario, f.167v).*

¹⁴⁸ Voboye (覚え・憶え), Voboyuru (覚ゆる・憶ゆる), Voboyeta (覚えた・憶えた). [.....] ¶ *Item, Lembrarse, ou ter na memoria. Vi, Oratiouo voboyetaca (オラシヨを憶へたか). Sabeis de cor as orações? (Vocabulario, f.275v)*

¹⁴⁹ O verbo conjunto «Vomoi fucumu», que não se vê no *Vocabulario* e é composto por «Vomô» (思ふ) – raiz do verbo «Vomoi» (思ひ) – e «Fucumu» (含む), é interpretado como «pensar em lo interior» no *Vocabulario de la Lengua Japona*, manuscrito autógrafo de frei Colhado (f.35).

¹⁵⁰ Ai (会ひ・逢ひ・遭ひ・遇ひ・合ひ), Vō (会ふ・逢ふ・遭ふ・遇ふ・合ふ), Vōta (会うた・逢うた・遭うた・遇うた・合うた). *Encontrar. Vi, Nanguini vō (難儀に遭ふ). Encontrarse, ou acharse em trabalhos, & perigos. [.....] (Vocabulario, f.5).*

tatematçuru coto mo gozaraide, tada cuchivoxũ¹⁵¹ zonjite core va totemo no coto ni coraierare gatõ gozareba, tocacu core iori mo xinuru ga maxi gia to zonjite, ni sando tanomoxi¹⁵² vo vxinai maraxita.

また、難儀に逢ふ時も、デウスの御守り、御扶け手ゼズキリシト御憐れみ・御合力、その難儀をば遁るる為に御力を与へ下さる様に奉ることもござらいで、ただ口惜しう存じて、これはとてもものに堪えられ難うござれば、とかくこれよりも死ぬるがましぢやと存じて、二、三度頼母しを失ひました。

難儀なことに遭遇したとき、デウスの御守り、御扶け手であるゼズキリシトの御憐れみや、そのお力添えを願い奉らず、難儀を遁れよう、それらの御力に頼み奉ることも致しませんでした。このような難儀に遭遇したことそのものに、ひたすら腹立ちを覚えるのでございました。もうこのようなことには堪えられず、こうして悶々としているくらいなら、いっそのこと死んでしまうほうがましだと存じまして、生きてゆく希望を失うたことが二～三度ございました〔デウスへの信頼を失う〕。

第一誠に関する告解その九

Ichido mo gentio to corobi Christian mo tagai ni Christian no coto vo soxiri azaqeri, sono sata sanzan¹⁵³ ni torinaxi¹⁵⁴, Deus ni taixite mo accõ vo faite iraruru tocoroie varega tçuqiõte, sono monogatari voba micata¹⁵⁵ iori soroie¹⁵⁶ ne /p.22/domo, canai nagara mo iame¹⁵⁷ saxe

¹⁵¹ Cuchiuxũ (口惜しう). *Adu. Com pezar, & raiuosamente (Vocabulario, f.63).*

¹⁵² No *Vocabulario da Lingoa de Iapam* regista-se o substantivo «Tanomoxi» (頼母子・憑子), o qual se define como «Certo modo de contrato de companhia que se faz em Iapam. ¶ Item, Certo emprestimo, que muitos fazem a algum, que teue perda (Vocabulario, f.381v). O substantivo empregue aqui tem, claro, um sentido completamente diferente, se tratando de outra forma substantivada do adjectivo «Tanomoxij» (頼もしい), o qual se define desta maneira no *Vocabulario*: «Cousa em que se tem esperança, ou o ter confiança. Tanomoxisa (頼もしさ). Tanomoxũ (頼もしう). *Adu.* Tanomoxũ vomõ (頼もしう思ふ). *Ter esperanças, ou confiar» (Vocabulario, f.240v). Confiram-se os dois verbetes no Vocabulario de la Lengua Japona, manuscrito autógrafa de frei Colhado: «esperança. Tanomoxi (頼もし). ponerla. Tanomoxi vo caqe (頼もしを掛け), caquru (頼もしを) 掛くる» (f.2). «esperanças. Tanomoxi (頼もし)» (f.9).*

¹⁵³ Sanzan (散々). *Cousa mal feita, fea, ou que socede o mal, &c (Vocabulario, f.219).*

¹⁵⁴ Torinaxi (執り成し), Torinasu (執り成す), Torinaita (執り成いた). *Falar bem, ou arrezoar, ou interceder (Vocabulario, f.263v).*

¹⁵⁵ Micata (味方). *Os da nossa parte (Vocabulario, f.158).*

¹⁵⁶ Soroie (揃へ), Soroyuru (揃ゆる), Soroyeta (揃へた). *Ajuntar, ou igualar cousa da mesma laya. [.....] ¶ Cuchiuro soroyete mõsu (口を揃へて申す). Falarem todos por hũa boca, ou da mesma maneira. [.....] (Vocabulario, f.226v).*

maraxeide, modoqi¹⁵⁸ mo itasaide gozatta.

一度も、ゼンチヨと転びキリシタンも互ひにキリシタンの事を誇り嘲り、その沙汰散々
にとりなし、デウスに対しても悪口を吐いて居らるる所へ我が付き合うて、その物語をば
味方より揃へね/p.22/ども、叶ひながらも止めさせませいで、もどきも致さいでござった。

あるとき、ゼンチヨと転びキリシタンがキリシタンのことを誇ったり嘲ったり、散々に悪しざまに言い、デウスに対する悪口を吐いている現場に私自身、出くわしたことがございます。その悪口の数々に口ずから積極的に是認を与えるようなことは申しませんでした。しかしながら、そうしようと思えば可能であったにもかかわらず、連中のそうした悪口をやめさせもせず非難も致しませんでした〔デウスへの悪口の黙認〕。

第一誡に関する告解その十

Mata qinjo¹⁵⁹ no bu¹⁶⁰ Christian no vieno coto domo mo, mina sono mi no nozomi¹⁶¹ no mama¹⁶² ni¹⁶³ naru vo mi¹⁶⁴, mata cono xecai¹⁶⁵ no coto ni tçuite, ioi¹⁶⁶ Christian xu no sanzan no tei vo vomoi facaru¹⁶⁷ toqi va, Deus inferno no cuguen vo vqeôzuru quafô¹⁶⁸

¹⁵⁷ Yame (止め), Yamuru (止むる), Yameta (止めた). *Fazer cessar algũa cousa, ou deixar de a fazer*. ¶ Togauo yamuru (科を止むる). *Deixar os peccados (Vocabulario, f.317)*.

¹⁵⁸ Modoqi (もどき), Modoqu (もどく), Modoita (もどいた). *Reprender (Vocabulario, f.164v)*.

¹⁵⁹ Qinjo (近所). Chicaqi tocoro (近き所). *Lugar perto (Vocabulario, f.196v)*.

¹⁶⁰ Bu (無), I, Mu (無), i. Naxi (無し). *Particula negatiua que significa não ser; nao auer, & se ajunta com nomes Coyes. Vi, Buin (無音), munen (無念), &c (Vocabulario, f.25v)*.

¹⁶¹ Nozomi (望み). *Desejo. Vi, Nozomiuo tassuru (望みを達する). i, Nozomiuo toguru (望みを遂ぐる). Comprir o desejo. ¶ Nozomino vocosu (望みを興す) I, Nozomiuo zonzuru (望みを存ずる). Desejar, ou vir desejo (Vocabulario, f.187)*.

¹⁶² Mama (まま). *Feição, ou maneira. Vi, Sonomamadeua narumai (そのままでいなるまい). Não poderá ser dessa maneira. ¶ Nozomino mamani (望みのままに). A vôtade, ou conforme ao desejo (Vocabulario, f.150)*.

¹⁶³ Mamani (ままに). *Conforme. Vi, Voconomino mamani mōxe (お好みのままに申せ). Mon. Dizeilho como quiserdes (Vocabulario, f.150)*.

¹⁶⁴ Mi (見), Miru (見る), Mita (見た). *Ver. [...] (Vocabulario, f.157v)*.

¹⁶⁵ Xecai (世界). *Mundo (Vocabulario, f.293)*.

¹⁶⁶ Yoi (良い・好い・善い). *Cousa boa (Vocabulario, f.323)*.

¹⁶⁷ Vomoifacari (思い量り), Vomoifacarú (思い量る), Vomoifacatta (思い量った). *Imaginar, ou conjecturar (Vocabulario, f.280)*.

¹⁶⁸ Quafô (果報). *Bemaumenturança, ou felicidade. ¶ Quafô imijij fito (果報いみじい人). Homem ditoso, & bemaumenturado. ¶ Quafô tçutanai (果報拙い). Homem desditoso, & mal afortunado (Vocabulario, f.202)*.

tçutanai gentio domo ni va, von jifi no vie iori ima no sucoxi no qeracu vo toguesaxerarete¹⁶⁹, goxõ no fatexi nai buji¹⁷⁰ anracu vo uqe saxerareôzuru Christian tachi ni va, guecai ni tada nangui xinrõ bacari atesaxeraruru coto, macoto ni Deus no fucaxigui¹⁷¹ naru go qenbõ¹⁷², von avaremi de gozaru to mõsu mo gozaru. Ichido mo nido mo Deus ni taixite vrami¹⁷³ xucquai¹⁷⁴ tçucamatçutte¹⁷⁵, sate mo sacasama¹⁷⁶ no Deus no go facarai cana¹⁷⁷! to zonzite¹⁷⁸ Deus to sucoxi xicari¹⁷⁹ maraxita. Core va xincon¹⁸⁰ cara de goza nacatta redomo, buxinjin, viamai naqu xite, Deus no uzzutacai¹⁸¹ vo coto voba tori atçucõta¹⁸² coto va, miga aiamari de gozaru.

また、近所の無キリシタンの上の事どもも、皆その身の望みのままになるを見、またこの世界の事について、善いキリシタン衆の散々の体を思ひ量る時は、デウス・インヘルノの苦患を受けうずる果報拙いゼンチヨどもには、御慈悲の上より今の少しの快樂を遂げさせられて、後生の果てしない無事・安楽を受けさせられうずるキリシタン達には、下界

¹⁶⁹ «toguesararete» in textu.

¹⁷⁰ Buji (無事). *Paz, tranquilidade*. ¶ Bujini sacayuru (無事に榮ゆる). *Estar em grande paz, & tranquilidade*. ¶ Bujini zocusuru (無事に属する). *Aquietarse, & pacificarse*. ¶ Buji ancan (無事安閑). *Idem (Vocabulario, f.25)*.

¹⁷¹ Fucaxigui (不可思議). *Cousa profunda, & alta (Vocabulario, f.105)*.

¹⁷² «qenbõ» in textu.

¹⁷³ Vrami (恨み), Vramuru (恨むる), Vramita (恨みた). *Aqueixarse*. ¶ Youo vramuru (世を恨むる). *Queixarse do mundo*. [...](*Vocabulario, f.288*).

¹⁷⁴ Xucquai (述懐). i, Vrami (恨み). *Queixas, ou queixumes (Vocabulario, f.313v)*.

¹⁷⁵ «tçucamatte» in textu.

¹⁷⁶ Sacasama (逆様). i, Sacasamani (逆様). *Adu. Ao reues, ou às auessas, ou cabeça abaixo (Vocabulario, f.214v)*.

¹⁷⁷ Cana (戩). *O, palaura de admiração. Vi, Fuxiguina cotocana! O cousa maravilhosa, & grande! (Vocabulario, f.35)*.

¹⁷⁸ «zoniite» in textu.

¹⁷⁹ Xicari (叱り), Xicarú (叱る), Xicatta (叱った). *Agastarse reprehendendo. Vi, Fitouo xicarú (人を叱る). Reprender desta maneira a alguém (Vocabulario, f.299v)*.

¹⁸⁰ Xincon (心根). Cocoronone (心の根). *Raiz, ou fundo do coração. S (Vocabulario, f.302v)*.

¹⁸¹ Vzzutacai (堆い). *Cousa mais alta, ou eminente*. ¶ Item, *Cousa alta, soberana, ou de fausto, magestade, &c (Vocabulario, f.291v)*.

¹⁸² Toriatçucai (取り扱ひ), Toriatçucõ (取り扱ふ), Toriatçucõta (取り扱うた). *Negocear, ou tratar*. ¶ Cujiuo toriatçucõ (公事を取り扱ふ). *Tratar, ou andar em algũa demanda*. ¶ Iyeno saibanuo toriatçucõ (家の裁判を取り扱ふ). *Entender no negocio, & menea, ou governo da casa (Vocabulario, f.262v)*.

にただ難儀・辛勞ばかり宛てさせらるること、真にデウスの不可思議なる御憲法・御憐れ
 みでござると申すもござる。一度も二度もデウスに対して恨み、述懐仕って、さても逆
 様のデウスの御計らひかな！と存じて、デウスと少し叱りまらした。これは心根からでご
 ざなかったれども、無信心・敬ひ無くして、デウスの堆い御事をばとり扱うたことは、身
 が誤りでござる。

近所の非キリシタンたちは皆思いのままに暮らしているのに、私ども善良なるキリシタンはこの現世に
 おいて散々な目に遭っている。デウスやインヘルノの裁きを受けて苦患を蒙るはずのゼンチヨどもには、
 御慈悲からであろうか、デウス様は、現世における快樂の享受をお許しなさっているにもかかわらず、
 後生における無限の静穏なり安楽を約束されているはずのキリシタンへは、ただ難儀・辛苦ばかりお与
 えになる。こうしたことに思いを馳せ、しかしそれもまた、誠に深くも高いデウスの正義の御計らいであり
 御憐れみであろう、と申す者もありますが、私は、一度ならず二度までも、そのような計らいをなさるデウ
 スに、恨みと不平を抱き奉り、さてもデウスのなさりようの逆さまなることよと存じ、デウスに対し多少の腹
 立ちを覚え奉ったことがございます。ただ心底からそうしたわけではございませぬ。しかし無限である
 べきデウスへの信心も敬いの念も持たず、この世で最も崇高なるデウスのことどもを取り扱おうとしたこと、
 私の誤りでございます[デウスに不敬の言を吐く]。

第一誠に関する告解その十一

Mata, carasu¹⁸³ nando no naqu¹⁸⁴ vo qiqu nitçuite, toqi niotte va camai maraxenu.
 Sarinagara ni sando va qi ni savatte, sadamete vaga coto no uie ni nani ca sannan¹⁸⁵
 vazavai¹⁸⁶ ga arô zo? to qizzucaí itaxi maraxita. Core mo canarazu¹⁸⁷ cono bun de arô to
 mōxi maraxenedomo, tocacu Christian no narai¹⁸⁸ ni va, tada Deus no go facarai bacari ni

¹⁸³ Carasu (鳥). *Coruo* (Vocabulario, f.40).

¹⁸⁴ Naqi (泣き・鳴き・啼き), Naqu (泣く・鳴く・啼く), Naita (泣いた・鳴いた・啼いた). *Chorar*. ¶ *Item, Cantar dos passaros* (Vocabulario, f.177v).

¹⁸⁵ Sannan (産難). i. Nanzan (難産). *Perigo, ou trabalho grande do parto*. S. (Vocabulario, f.376v).

¹⁸⁶ Vazauai (災ひ・禍). *Males, & trabalhos* (Vocabulario, f.269).

¹⁸⁷ Canarazu (必ず). *Adu. De certo, ou em todo caso* (Vocabulario, f.35).

¹⁸⁸ Narai (習ひ). *Custume*. Vt, Yoni sadame naiua votoco vonnano naraigia (世に定めないは男女の習ひぢや). *Feiqe. Lib.*
 2. *He ordinario do homem, & da mulher casados não terem constancia. i. apartaremse facilmente* (Vocabulario, f.177v).

xitagai¹⁸⁹, nocoru tocoro¹⁹⁰ ni camavaide macari iru fazu de gozaru tocoro de, miga fusocu de vori atta. Vonajicu: iume¹⁹¹ no uchi ni mita coto vo xi go rocudo sucoxi macoto ni uqe¹⁹² maraxita.

また、鳥^{からす}などの鳴く^なを聞く^きについて、時^{とき}によっては構^{かま}ひませぬ。さりながら二^に、三^{さん}度^どは氣^きに障^{さは}って、定^{さだ}めて我^わが事^{こと}の上^{うへ}に何^{なに}か産難^{さんなん}・禍^{わざはひ}が有^あらうぞ? と氣遣^{きづか}ひ致^{いた}しました。これ^{かなら}も必^ふずこの分^{ぶん}であらうと申^{まう}しませねども、とかくキリシタンの習^{なら}ひには、ただデウス^{ごはか}の御計^{した}らひばかりに随^{のこ}ひ、残^{ところ}る所^{かま}に構^{まか}はいで罷^あり居^みるはずでござるところで、身^みが不足^{ふそく}で居^をりあつた。同^{おな}じく、夢^{ゆめ}の中^{うち}に見^みたこと^しを四^し、五^ご、六^{ろく}度^ど少^{すこ}し真^{まこと}に受^うけました。

また、鳥などの鳴き声を聞いても、そんなことを氣に懸けぬ場合もございます。が、二～三度ばかり氣になるところがありまして、きつと我が身の上^みに何ぞ難事・災難が降りかかるのではないかと、と氣遣ひ致しました。ただ、そんなことが本当になろうと本気で考えたわけではございませぬ。キリシタンの習慣に随うならば、ただデウスの御計らいのみに随順し、残余のことには心をくだかぬ、というのが本来のあり方でありますから、前述の氣遣ひは私の不徳の致すところでありました。同様に、夢の中で見たことを少し真に受けたことが四、五、六度ばかりございました〔迷信の信奉〕。

第一誠に関する告解その十二

Mata varera fudan¹⁹³ Deus iori cazucazu¹⁹⁴ no go von¹⁹⁵ vo uqe tatematçuri nagara,

¹⁸⁹ Xitagai (従ひ), Xitagö (従ふ), Xitagöta (従うた). *Obedecer*. ¶ Mexini xitagö (召しに従ふ). *Obedecer ao chamamento* (*Vocabulario*, f.307).

¹⁹⁰ Cf. Nocori (残り). *O que fica, ou restante*. ¶ Nocorino xu (残りの衆). *Os que ficam* (*Vocabulario*, f.185).

¹⁹¹ Yume (夢). *Sonho*. ¶ Yumeni miru (夢に見る). *Sonhar*. ¶ Yumeuo samasu (夢を覚ます). *Espertar do sonho*. [.....] (*Vocabulario*, f.326).

¹⁹² Vqe (受け), Vquru (受くる), Vqeta (受けた). *Receber*. [.....] (*Vocabulario*, f.177v).

¹⁹³ Fudan (不斷), jögüü (常住). *Sempre, & sem cessar* (*Vocabulario*, f.106v).

¹⁹⁴ Cazucazuno (数々の). *Muitos*. *Vi*, Cazucazuno axinogoiuo tçurizauoni caqe (数々の足拭ひを釣竿に掛け). *Mon. Dependurando muitas toalhas dos pés, de hũ bābu* (*Vocabulario*, f.45v).

¹⁹⁵ Von (恩). Megumi (恵み). *Beneficio*. [.....] ¶ Vonuo cōmuru (恩を被る). *Receber beneficios*. [.....] ¶ Vonuo qiru (恩を着る). *Receber beneficios*. ¶ Sonatano vonuo qinu (そなたの恩を着ぬ). *Não tenho que vos agradecer, ou não vos deuo nada*. ¶ Vonuo xiru (恩を知る). *Ser grato, ou conhecer os beneficios*. ¶ Vonuo xiranu (恩を知らぬ). *Ser ingrato*. [.....] (*Vocabulario*, f.281v).

sono von rei¹⁹⁶ to mōsu coto va sucoxi mo naqu, tada burei¹⁹⁷ buxinjin¹⁹⁸ nomi itaxi mōxita. Tocacu mi va Christian no na¹⁹⁹ bacari țcuita mono gia niioțte, xinuru coto mo, go qiūmei no coto mo, xicaxica vomoi itasaide, tada xinuru iori foca nocoru tocoro mo nai to vomô iōni iqite vori maraxita.

また、我等不斷デウスより数々の御恩を受け 奉りながら、その御礼と申すことは少しも無く、ただ無礼・無信心のみ致し申した。とかく身はキリシタンの名ばかり付いた者ぢやによって、死ぬることも、御糺明のことも、しかしか思ひ致さいで、ただ死ぬるより外残る所も無いと思ふ様に生きて居りました。

また我ら、不斷にデウスより数々の御恩を受ける身でありながら、感謝の言葉を申しあげることもなく、ただデウスには無礼・無信心ばかり致して参りました。ともかく私など、キリシタンと申しまして名ばかりでございまして、死ぬことも死後の御審判のこともあれこれ思い患わず、死んでしまえば何も残らぬと思いつつ生きておりました[最後の審判の否定]。

第一誠に関する告解その十三

Sono vie mata, solegaxi, mainichi²⁰⁰ oracio vo mōxi, Christian guiōgui vo țtutomenu nominarazu, caiette sore vo taxxite mesaruru jintai²⁰¹ voba soxiri²⁰² azaqeri²⁰³ țcucamatțutte vogiaru: core va saisai jūgo rocudo fodo de gozatta.

その上また、某、毎日オランヨを申し、キリシタン行儀を勤めぬのみならず、却ってそれを達してめさるる仁体をば謗り嘲り 仕 っておちやる。これは細々十五、六度ほどで

¹⁹⁶ Rei (礼). *Reuerencia, & cortesia. Item, Graças, ou palauras de agradecimento, &c.* ¶ Reiuo suru (礼をする). I, Reiuo itasu (礼を致す). *Fazer reuerencia como inclinando a cabeça, ou dobrandose, &c.* ¶ Reiuo yū (礼を言ふ). I, Reiuo mōsu (礼を申す). *Saudar a alguém, ou dar lhe as graças (Vocabulario, f.207v).*

¹⁹⁷ Burei (無礼). *Vyamai naxi (敬い 無し). Pouca deuação, ou tibieza nas cousas da saluação (Vocabulario, f.28).*

¹⁹⁸ Buxinjin (無信心). *Xinjin naxi (信心 無し). Descortezia, mao, ou pouco ensino (Vocabulario, f.26).*

¹⁹⁹ Na (名). *Nome, ou fama. [...] (Vocabulario, f.172v).*

²⁰⁰ Mainichi (毎日). *Figotoni (日毎に). Cada dia (Vocabulario, f.149v).*

²⁰¹ Jintai (仁体). *linno tai (仁の体). Homem honrado, ou nobre. ¶ Qeccōna jintaigia (結構な仁体ぢや). He pessoa de homem honrado, bem vestido, & atuiado, &c (Vocabulario, f.143).*

²⁰² Soxiri (謗り・謗り), Soxiru (誹る・誹る), Soxitta (誹った・誹った). *Murmurar ou praguejar (Vocabulario, f.227v).*

²⁰³ Azaqeri (嘲), Azaqeru (嘲る), Azaqetta (嘲った). *Escarneçer ou zombar (Vocabulario, f.17v).*

ござった。

そのうえ私は、毎日のオラショを唱えたりキリシタンとしての生き方を守ったりすることをゆるがせに致し、かえってそうしたことをきちんと励行している御仁を誇り嘲ることがありました。こういうことが頻繁に——一五、六度ばかり——ございました〔誠実な信徒を嘲る〕。

第一誠に関する告解その十四

/p.24/ Mata nisando Deus no muriõ mufen no von²⁰⁴ auaremi ni tanomi²⁰⁵ uo caçete, sono go voqite vo somuite mo daiji aru mai: tocacu zaiqua²⁰⁶ to möxeba, attemo, cõquai itasaba, von jifi no²⁰⁷ uie iori iuruxi²⁰⁸ va nani iori mo ito iasui²⁰⁹ to vomôte, go airen voba mōacu no motoi²¹⁰ to naxi maraxita. Ma ichido va, sacasama ni, vaga zaiacu²¹¹ no cazucazu no coto vo vomoi facatte, core va sate von jifi to möxite mo iurusaxeraruru fodo gozaru mai to zonjite, tanomoxi vo vxinai maraxita.

/p.24/ また、二、三度デウスの無量の御憐れみに頼みを掛けて、その御掟を背いて
も大事あるまい、とかく罪科と申せば、有っても、後悔致さば、御慈悲の上より赦しは何よ
りもいと易いと思うて、御哀憐をば猛悪の基となしました。ま一度は、逆様に、我が罪惡
の数々のことを思ひ量って、これはさて御慈悲と申しても赦させらるるほどござるまいと存
じて、頼母しを失ひました。

²⁰⁴ «voo» in textu.

²⁰⁵ Tanomi (頼み). *Rogo, ou confiança*. ¶ Tanomiuo caçuru (頼みを懸くる). *Por confiança, & esperança em alguém*. [.....] (*Vocabulário*, f.240).

²⁰⁶ Zaiqua (罪科・罪過). Tçumi toga (罪科). *Peccados*. ¶ Zaiquani fusuru (罪科に附する). I, Zaiquani xosuru (罪科に処する). *Sentencear á morte* (*Vocabulário*, f.328).

²⁰⁷ «no no» in textu.

²⁰⁸ Yuruxi (許し・赦し). *Perdão*. [.....] (*Vocabulário*, f.327).

²⁰⁹ Yasui (易い・廉い). *Cousa facil*. [.....] (*Vocabulário*, f.318).

²¹⁰ Motoi (基). *Causa, ou motiuo* (*Vocabulário*, f.168). Cf. Motoi (基). *Meliüs, motoyui*. *Vide infra* (*Vocabulário*, f.168).

²¹¹ É o vocábulo bastante usado ainda hoje, mas não se vê no *Vocabulário da Lingoa de Iapam*. Palavra interpretada como «pecado grande y maldad. Zaiacu (罪惡). hazerle. Zaiacu vo vocaxi (罪惡を犯し), (vocas)u (罪惡を犯す)» no *Vocabulário de la Lengua Japona*, manuscrito autógrafo de frei Diego Colhado (f.67).

また二〜三度ばかり、デウスの無量・無辺の御憐れみをよいことに、デウスの御掟など背いても大したこと
はあるまい、罪とはいえ、犯したところで後悔しさえすれば、御慈悲によってお赦しをいただけること、いとも
たやすいと存じました。すなわちデウスの御哀憐をよいことに、これを頼りにして極悪を働いたわけでござい
ます。もう一度は、これとは反対に、わが罪悪のかずかずに思いを凝らし、その程度もここまで至れば、たと
い御慈悲を忝のうしても、とうていお赦しはいただけぬであろうと存じ、頼もし、つまり希望を失ってしまいま
した〔デウスへの信頼を失う〕。

第一誠に関する告解その十五

Mitabi mo, aru daimocu²¹² nitçuite, core vo itasaba mortal toga fodo ni narõ ca, naru mai
ca to vtagõte, tori cacatte²¹³ itaxi maraxita. Sono nochi, sore fodo fucõ nai to xitta redomo,
tçucamatçutta toqi va sono bun de vorinanda niotte, miga toga de vogiatta.

三度も、ある題目について、これを致さばモルタル科ほどにならうか、なるまいかと疑
うて、とり懸かって致しました。その後、それほど深うないと知ったれども、仕った時は
その分で居りなんだによって、身が科でおちやった。

三度ばかりこういうことがございました。ある事柄について、もしこれを致せばモルタル科を犯すことになろ
うか、なるまいかと疑問を抱きつつも、結局実行に踏み切ってしまいました。その後、科はさほど深うはない
と知れましたが、実行に及んだときは、モルタル科であるか、否か、知らなかったのであります。ならば、実
行を思いとどまればよいまでで、そうしなかったのは、私の科であります

Niban no go voqite²¹⁴ nitaixite no toga no coto.

²¹² Daimocu (題目). Nauo arauasu (名を著わす). *Materia de que se trata, fundamento* (Vocabulario, f.69v).

²¹³ Toricacari (取り掛かり), Toricacaru (取り掛かる), Toricacatta (取り掛かった). *Começar a fazer. Vt, Gacumonni toricacaru*
(学文に取り掛かる). *Começar a estudar, &c. [...]* (Vocabulario, f.262v).

²¹⁴ “**【Dai】** ni, tattoqi mina ni caqete, munaxiqi chikai subecarazu” (第二, 貴き御名にかけて虚しき誓ひすべからず)
(NIPPON NO IESVS no Companhia no Superior yori Christan ni sōtō no cotouari uo tagaino mondō no gotoqu xidai uo vacachi
tamō DOCTRINA. IESVS NO COMPANHIA NO COLLEgio Amacusa ni voite Superiores no von yuruxi uo cōmuri, core uo fan
to nasu mono nari. Toquini go xuxxe no NENQI. 1592; “Ho segundo mandamento he: «Nō jurarás seu nome em vão»”) (O
Cathecismo Pequeno de D. Diogo Ortiz, p.181); “Não faça mau uso do nome do Senhor, teu Deus, porque Ele não deixará sem
castigo os que fizerem mau uso do Seu nome” (Bíblia Sagrada. Boa Nova); “Não usarás o nome do SENHOR, teu Deus, em vão,
porque o SENHOR não deixa impune aquele que usa o seu nome em vão” (Bíblia Sagrada. Para o Terceiro Milênio da
Encarnação).

に ばん ご おきて たい とが
二番の御掟 に対しての科のこと

Peccata circa secundum praeceptum.
[Pecados acerca do segundo mandamento.]

第二誡に関する告解その一

Niban²¹⁵ no mandamiento nitquite no toga vo mōxi aravasu ni, vatacuxi ga cono sanganen no aida ni axii cuxe²¹⁶ ni irimaraxita; sore to mōsu va, sōbet fito ni cataru coto va jit²¹⁷ ca fujit²¹⁸ ca mi vazezu²¹⁹ ni, qiqi voiobaruru ninju²²⁰ ni macoto ni uqe sasuru tame, xetxet²²¹ xeimon²²² o²²³ tate marasuru.

²¹⁵ «Niban» in textu.

²¹⁶ Cuxe (癖). *Custume, ou manha* (Vocabulario, f.68v).

²¹⁷ Iit (実). Macoto (実[真]). *Verdade*. ¶ Iit ni (実[こ]). *De verdade*. ¶ Iitna coto (実な事). *Cousa verdadeira* (Vocabulario, f.143v).

²¹⁸ Fujit (不実). Macotoni arazu (実[真]にあらず). *Mentira* (Vocabulario, f.107).

²¹⁹ Mivaqe (見分け), Mivaquru (見分ける), Mivaqeta (見分けた). *Vendo discernir*. *Vi*, Iento acutono futatquuo aqiracani mivaqe saxerareta (善と悪との二つを明らかに見分けさせられた). *Mon. Claramente discernio o bem, & o mal* (Vocabulario, f.162v).

²²⁰ Ninju (人数). Fitocazu (人数). *Numero de gente, ou gente* (Vocabulario, f.183v).

²²¹ Xetxet (切々・節々). *Vide*, Xexxetni (切々に・節々に). Xexxet (切々・節々). *I*, Xexxetni (切々に・節々に). *Muitas vezes, ou frequentemente*. ¶ Xexxetno go inxino cudasaruru (切々の御音信を下さる). *Mandais me frequentemente visitar* (Vocabulario, f.298).

²²² Xeimon (誓文). *Iuramento*. ¶ Xeimonuo tatçuru (誓文を立つる). *I*, Xeimonuo suru (誓文をする). *Iurar* (Vocabulario, f.294).

²²³ Trata-se da ligação bastante peculiar às três obras da autoria de frei Colhado (neste caso «xeimon o»), o qual escreve o seguinte na sua *Ars Grammaticae Iaponice Linguae* (Romae, 1632): “Quando post, n, sequitur, uo, amittitur, u, v.g. go uono uqe tatematçutta, *benefitia accepi*” (p.63). Não se sabe se se deveria corrigir para uma forma mais normal «xeimon vo» ou para «xeimonno» de acordo com a seguinte descrição do padre João Rodrigues Tçuzu na sua *Arte da Lingoa de Iapam* (Nagasaki, 1604-08): “Item quando ao dito, N, se seguem, Va, Vo, Von, se pronunciam como, Na, No, Non. *Vi*, Xinnō (しんなう), Ataraxii vō (新しい王). Ninguenna (にんげんな), Annon (あんのん), Cannon (かんのん). *i*. Xinvō (しんわう), Ninguenua (にんげんは), Anuon (あんおん), Canuon (かんおん)” (f.177v).

ポルトガル語で上記したように、『コリヤード 懺悔録』には、たとえば go von o (御恩を)などのように、「を」を vo ではなく o をもって写す例がかなりの数、存在する。これについては、コリヤード自身がその日本語文法書『日本語文典』(前掲、大塚高信訳)で「n の後に uo が従ふときには u が失はれる。go uono uqe tatematçutta (私は御恩を受けた)のやうに」(91 頁)と説明する。つまり「ゴオンヲ」(go uon uo)でも「ゴオンノ」(go uonno)でもなく、コリヤードだけのものと思われる特殊な連声によって「ゴオノ」と発音するといっているのである。

に ばん のマンダメントについての科を申し願はすに、私 がこの三箇年の間に悪い癖
 に入りまらした。それと申すは、惣別人に語るとは実か不実か見分けずに、聞き及ばる
 る人数に真に受けさする為、節々誓文を立てまらする。

二番目のマンダメントについての科を申し願わすことに致しますが、私、この三カ年の間に悪しき癖が
 ついてしまいました。と申しますのは、何につけ自分自身の言葉が本当なのか嘘なのか、通常よく見極
 めめせず、私の話を聞くすべての人々がこれを本当とるようにして、しばしば誓文を立てるのであります。

第二誡に関する告解その二

Mata, ni sando fito ni ata²²⁴ vo nasu tameni, fujit to iô zonji nagara sora jeimon²²⁵ vo itaxi
 maraxita. Ichido no ata no daimocu va sucoxi no coto de gozatta. Nido va sore de daijinaru
 son²²⁶ ni auare maraxita.

また、二、三度人に仇をなす為に、不実とよう存じながら空誓文を致しまらした。一度
 の仇の題目は少しのことでござった。二度はそれで大事なる損に逢はれまらした。

また二～三度、人に損害を与えるために、内実が伴わぬとはよう知りながら、偽りの誓文を致しました。
 一度目は、相手の損害の内容も大したことはございませんでしたが、二度目の方は、私の偽りの誓文の
 ため、重大な損を蒙られました。

ロドリゲス『日本大文典』には、N の後に Va, Vo, Von が続くと Na, No, Non のように発音されるとあり、その例として
 Xinnô(しんなう=新王), Ninguenna(にんげんな=人間は), Annon(あんのん=安穩), Cannon(かんのん=漢音)が挙
 げてある(f.177v)。

大塚光信によると、上掲 go uono uqe tatematçutta のような連声形(下線部)は、キリシタン資料を渉獵しても、コリヤードの
 著書のほかその例が見えないという(『コリヤード羅西日辞典』臨川書店、1966年、解題、33～34頁)。訳者は当初、「を」を
 vo ではなく o をもって写すコリヤード独特の表記を単純な誤植と考え、翻刻においては私意をもって、たとえば go von vo
 (uo) などといちいち訂正しようとした。しかしコリヤード自身の手になる文法書にこの連声形に関する明確な説明が施され
 ている以上、いたずらにこれへ校訂の手を加えるのは適切ではないと考え直すに至った。よってこの箇所では、xeimon o
 というコリヤードのテキストをそのまま維持する。

²²⁴ Ata (仇). Prejuizo, ou dano. [...] ¶ Fitoni atauo nasu (人に仇を為す). Fazer mal, ou dano a outro (Vocabulario, f.13v).

²²⁵ Sorajeimon (空誓文). Iuramento falso, ou fingido (Vocabulario, f.226).

²²⁶ Son (損). Perda, ou dano. Vt, Sonuo suru (損をする). Receber dano (Vocabulario, f.225).

第二誠に関する告解その三

Sono uie mata: iotabi codomo, uchi no mono²²⁷ to fara²²⁸ tatte, Deus no mina ni caqete vchi corosôto²²⁹ xeimon itaxi maraxita. Ichido va tçucamatçurô to zonjite, sando va tada vodoxi²³⁰ ni itaxi maraxita. Tabitabi mo sore to xicatte, uchi tatacô²³¹, xeccan²³² cuvaieôzu nando to xeimon tate marasuru. Toqi niotte va togueô to zonji nagara mo, nochi va icari ga samete²³³ iuruxi marasuru. Saisai mo nani mo vomovazu, tada faradachi²³⁴ ni ficarete²³⁵, sô itaxi maraxita.

その上、また四度、子供・内の者と腹立って、デウスの御名に懸けてうち殺さうと誓文致しました。一度は 仕 らうと存じて、三度はただ威しに致しました。度々もそれと叱って、打ち叩かう、折檻加へうずなんどと誓文立てまらす。時によっては遂げうと存じながらも、後は怒りがさめて赦しまらす。細々も何も思はず、ただ腹立ちに引かれて、さう致しました。

そのうえ、四度、子供や奉公人に腹を立て、デウスの御名に懸けてこれを打ち殺そうと誓文を立てました。一度は本当に実行しようとして存じて、残りの三度はただ威しのつもりでそう致しました。たびたび子供や奉公人に対して腹を立て、打ち叩かう、折檻を加えてやろうなどと誓いを立てることもございます。時

²²⁷ Vchinomono (内の者). *Moço de casa, ou de serviço* (Vocabulário, f.271v).

²²⁸ Fara (腹). *Barriga*. Farauo tatçuru (腹を立つる). *Agastarse*. ¶ Faraga tatçu (腹が立つ). *Idem*. [...] (Vocabulário, f.80v).

²²⁹ Coroxi (殺し), Corosu (殺す), Coroita (殺いた). *Matar. Ajuntase este verbo a muitas raizes doutros, & significa matar conforme a significação da raiz. Vt, Saxicorosu (刺し殺す). Matar às estocadas. ¶ Fumi corosu (踏み殺す). Matar aos couces. ¶ Icoroxi (射殺し), Icorosu (射殺す). Matar às frechadas, ou cõ espingarda (Vocabulário, f.59). Cf. Vchicoroxi (撃ち殺し), Vchicorosu (撃ち殺す), Vchicoroita (撃ち殺いた). Matar às pancadas, ou às pedradas, ou com espada (Vocabulário, f.270v).*

²³⁰ Vodoxi (威し・脅し・嚇し). *Espanto, ou ameaça* (Vocabulário, f.277v).

²³¹ Tataqi (叩き), Tataqu (叩く), Tataita (叩いた). *Bater, ou dar pancadas. ¶ Ano yatçuuu tataqe (あの奴を叩く). Dai naquelle madraço, espancayo, &c. ¶ Monuo tataqu (門を叩く). Bater à porta (Vocabulário, f.242).*

²³² Xeccan (折檻). *Castigo, ou reprehensão* (Vocabulário, f.293).

²³³ Same (冷め・覚め・醒め), Samuru (冷むる・覚むる・醒むる), Sameta (冷めた・覚めた・醒めた). *Esfriarse cousa quente. [...]. ¶ Cocoroga sameta (心が冷めた). Per met. Esfriarse o coração. i, Deixar o feruor. [...]* (Vocabulário, f.217).

²³⁴ Faradachi (腹立ち). *Agastamento* (Vocabulário, f.80v).

²³⁵ Ficare (引かれ・惹かれ), Ficaruru (引かるる・惹かるる), Ficareta (引かれた・惹かれた). *Ser leuado, ou guiado. Vt, Teuo ficaruru (手を引かるる). Ser levado polla mão. [...]. ¶ Yocuni ficaruru (慾に惹かるる). Ser leuado da cobiça, &c (Vocabulário, f.88v).*

によつては、実行しようと思つて居る、後に怒りが冷めて赦します。再三再四、これといった思慮もなく、ただ腹立ちにまぎれてそういうことを致しました。

第二誡に関する告解その四

p.26/ Sono foca, aru iqiiqi²³⁶ nitçuite fito to qenqua²³⁷ xite iru tocoro ie, bechi no fito ga tçuqi öte²³⁸ xiqiri ni nacanavoxi vo mesareta niiotte, mi va vuamuqi de vqegöta²³⁹ redomo, xingiü ni jenacu, icono²⁴⁰ uchi sosogo²⁴¹ to xeimon xite vomoi qiri²⁴² maraxite, nochi va saxi voqi maraxita.

その外、あるいきいきについて、人と喧嘩して居る所へ別の人が付き合つて、頻りに仲直しを召されたによつて、身は表面で諾うたれども、心中に善悪遺恨をうち雪がうと誓文して思ひ切りまらして、後は閑きまらした。

²³⁶ Iqiiqi (いきいき). Segundo Ôtsuka Mitsunobu, não se encontra esta palavra no *Vocabulário da Lingoa de Iapam* nem em outras fontes linguísticas publicadas pelos missionários europeus no Século Cristão do Japão excepto nas três obras da autoria de frei Diego Colhado. No *Dictionarivm sive Thesavri Lingvæ Japonicæ Compendivm. Compositum, & Sacre de Propaganda Fide Congregationi dicatum à Fratre Didaco Collado Ord. Prædicatorum Romæ anno 1632*, vê-se o verbete: «Dirimo, is. Apartar, Acabar concertando metiendose de por medio. Nacadachi xite cuji iqi iqi nando vo xisumaxi (媒して公事いきいきなどをし済まし), (xisumas)u (し済ます)» (p.211). No *Vocabulário de la Lengua Japona*, manuscrito autógrafa de frei Colhado, vê-se o verbete: «encuentro o diferencia (衝突もしくは諍い). Iqi iqi (いきいき)» (f.67). Ôtsuka não tem encontrado nenhuns outros exemplos da palavra em questão utilizada em quaisquer fontes japonesas (*Koryādo Sangeroku Shichū*, Rinsen Shoten, 1985, p.31).

²³⁷ Qenqua (喧嘩). Camabisuxi (喧し). Briga. ¶ Qenquauo suru (喧嘩をする). Brigar (*Vocabulário*, f.192).

²³⁸ Tçuqiai (付き合ひ・突き合ひ), Tçuqiö (付き合ふ・突き合ふ), Tçuqiöta (付き合つた・突き合つた). *Alancearense dous, ou mais, ou darende de adagados, ou estorcadas*. ¶ Item, Chegar a hum lugar de diuersas partes. [...] (*Vocabulário*, f.249).

²³⁹ Vqegai (諾う), Vqegö (諾ふ), Vqegöta (諾うた). *Consentir* (*Vocabulário*, f.287v).

²⁴⁰ Icon (遺恨). Vramiuo nocosu (恨みを遺す). *Queixumes interiores, ou magoa contra alguém* (*Vocabulário*, f.129v). Quanto à ligação bem peculiar às três obras da autoria de frei Colhado (neste caso «icono»), veja-se a nota 10.

²⁴¹ Parece-me que não se pode interpretar bem o presente trecho através das declarações vistas no *Vocabulário da Lingoa de Iapam* (Sosoqi (注き・灌き), Sosoqu (注く・灌く), Sosoita (注いた・灌いた). *Botar, & espalhar a agoa como com a mão, Isopo, &c. Vi*, Mizzuuo sosoqu (水を注く). *Idem*. ¶ Ame sosoqu (雨注く). P. Chouiscar. *Vocabulário*, f.227) nem no *Vocabulário de la Lengua Japona* (rociar, Sosoqi (注き), [Sosoq]u ([注く]), f.47), manuscrito autógrafa de frei Colhado. Mas o sentido é evidentíssimo. A expressão «Icono (Icon uo) sosoqu» (遺恨を雪く) é mais ou menos idêntica a «Vramiuo farasu» (恨みを晴らす), a qual é interpretada no *Vocabulário da Lingoa de Iapam* como «Tirar o queixume ficção satisfeito» (f.288).

²⁴² Vomoiqiri (思ひ切り), Vomoiqiru (思ひ切る), Vomoiqitta (思ひ切つた). *Acabar consigo, ou determinarse totalmente* (*Vocabulário*, f.280v).

また、ある揉め事について、人と喧嘩しているところに別の人が割って入り、しきりに仲裁をなされたことにより、私は表向き、それをうべな諾うて受け入れましたけれども、余計な仲裁をしてくれたことに対するこの遺恨は、必ず雪いでやろうと心中誓いを立て、その旨きっぱりと決心致しましたが、後にはそのままうっちゃっておきました。

第二誠に関する告解その五

Mata ioi coto voba suru mai to no xeimon va xigueô²⁴³ gozatta. Tatoieba, varega caita²⁴⁴ mono vo caiesarenu²⁴⁵ toqi, mofaia casumai tô no iôna xeimon de gozaru. Sô suru toqi va, tçutomeô to cocoro mo ari, itasu mai coto mo gozaru. Mare ni²⁴⁶ mo vcato²⁴⁷ itaxi marasuru.

また、良いことをばするまいとの誓文はせいもん繁うござった。しげ喩へば、我が貸いたものを返すれぬ時、もはや貸すまい等の様な誓文でござる。さうする時は、とき勤めうと心も有り、つと致すまいこともござる。まれ稀にいたもうかと致しませう。

また、良いことであるのに、そのことをもはや為すまいと誓いを立てることは、非常に頻繁でありました。たとえば、私が貸してやったものを返してもらえぬとき、もう二度と貸すのはやめよう、というような誓いがあります。誓文を立てるときには、それを必ず実行しようと思ってすることもあれば、そうは思わずに立てることもあります。稀には、深い考えもなく、うっかりとしてそうすることもあります。

第二誠に関する告解その六

Mata, nifiacu me no cuji²⁴⁸ nitçuite, micata cara dôri²⁴⁹ to va chito mo nôte, maqete²⁵⁰ va

²⁴³ Xiguei (繁ひ). *Cousa espessa*. ¶ *Item, Cousa mui frequentada*. *Vi, Fitoxiguei tocoro* (人繁ひ所). *Lugar frequentado de gente* (Vocabulario, f.300v).

²⁴⁴ Caxi (貸し), Casu (貸す), Caita (貸いた). *Emprestar*. ¶ *Item, Alugar, ou arendar algũa cousa a outro como casa, &c* (Vocabulario, f.44v).

²⁴⁵ «caierarenu» in textu. Correção conforme a «Errata sic Corrige» na página 66.

²⁴⁶ Mareni (稀に). *Adu. Raramente* (Vocabulario, f.152).

²⁴⁷ Não se regista no *Vocabulario da Lingoa de Iapam* nem no *Dictionarivm sive Thesavri Lingvæ Iaponicæ Compendivm*. Talvez se trate do advérbio mais ou menos idêntico ao «Vccarito» (うっかりと), o qual é definido como «*Adu. Modo de estar suspenso sem advertir*. ¶ *Vccarito xita mono* (うっかりとした者). *Pessoa que està como estúpida, ou enleuada em algũa cousa*» (Vocabulario, f.270).

²⁴⁸ Cujji (公事). *Demanda*. *Vi, Cujjiuo sabaqu* (公事を裁く). *Tratar a demanda*. ¶ *Cujjiuo caquru* (公事を掛くる). *Pôr demanda* (Vocabulario, f.64v).

²⁴⁹ Dôri (道理). *Rezão* (Vocabulario, f.73v).

guaibun²⁵¹ mo sono cane vo mo vxinauō to zonji, canete catçu²⁵² tameni xiru fito²⁵³ vo tanôde²⁵⁴ sora jeimon vo saxe maraxite, sono cane no sanbuichi²⁵⁵ xiriūto²⁵⁶ ni iatte, nocori voba vatacuxi ni tori²⁵⁷ maraxita. Aru toqi mo sono chiin²⁵⁸ ga cuji ga atte, varega sore iori vqeta cōreocu²⁵⁹ no mucui²⁶⁰ to xite, vatacuxi mo sore ni taixite, fidō²⁶¹ no xeimon, xugonin²⁶² no maie de nido tate maraxite gozaru. Sari nagara, sono cuji no aite²⁶³ no xerareta son va, ni sanjū me fodo to voboiete gozaru.

また、二百 匁の公事について、味方から道理とはちとも無うて、負けては外聞もその金をも失はうと存じ、かねて勝つ為に知人を頼うで空誓文をさせまらして、その金の三分一知人に遣って、残りをば私に取りました。ある時もその知音が公事が有って、我がそれより受けた合力の報ひととして、私もそれに対して、非道の誓文、守護人の前で二度

²⁵⁰ Maqe(負け), Maquru(負くる), Maqeta(負けた). *Ser vencido em jogo, disputa, pelleja, &c* (Vocabulario, f.151v).

²⁵¹ Guaibun(外聞). Focani qicoyuru(外に聞こゆる). *Honra, ou fama*. ¶ *Guaibunuo vxinō*(外聞を失ふ). *Perder a honra*. ¶ *Guaibunuo tçucurō*(外聞を繕ふ). *Negocear, & grangear boa fama* (Vocabulario, f.124).

²⁵² Cachi(勝ち), Catçu(勝つ), Catta(勝った). *Vencer na guerra, demanda, contenda, &c*. ¶ *Item, Ganhar no jogo, aposta, &c*. [.....] (Vocabulario, f.30).

²⁵³ Veja-se o seguinte verbete no *Vocabulario de la Lengua Japona*, manuscrito autógrafo de frei Colhado: «persona conhecida. Xiru fito(知る人). I. Xiriūto(知人)» (f.39v).

²⁵⁴ Tanomi(頼み), Tanomu(頼む), Tanôda(頼んだ). *Rogar, ou encomendar-se a alguém*. *Vt, Sonatauo tanomu*(そなたを頼む). *Rogo vos, que me concedais tal cousa, ou me fauoreçais, &c*. ¶ *Item, Confiar*. *Toxino vacaiuo tanomuna*(歳の若いを頼むな). *Não vos confieis em ser mancebo*. ¶ *Vaga chicarauo tanomu*(我が力を頼む). *Confiar em minhas forças, ou posse* (Vocabulario, f.240).

²⁵⁵ Sanbuichi(三分一). *A terceira parte, ou das tres partes a hũa* (Vocabulario, f.217v).

²⁵⁶ Xiriūto(知人). i. Xiru fito(知る人). *Amigo conhecido* (Vocabulario, f.306).

²⁵⁷ Tori(取り), Toru(取る), Totta(取った). *Tomar*. [.....] (Vocabulario, ff.262-262v).

²⁵⁸ Chiin(知音). *Amigo* (Vocabulario, f.47v).

²⁵⁹ «cōreocu» in textu.

²⁶⁰ Mucui(報い). *Retribuição*. *Vt, Ien acuno mucui*(善悪の報い). *Paga, ou retribuição dos bens, ou males* (Vocabulario, f.169v).

²⁶¹ Fidō(非道). *Michini arazu*(道に非ず). *Sem razão, ou injustiça* (Vocabulario, f.89v).

²⁶² Xugonin(守護人). *Maboru fito*(守る人). i. *Xugodai*(守護代). *Gouernador, ou presidente* (Vocabulario, f.397).

²⁶³ Aite(相手). *Competidor, parte, ou companheiro, &c*. ¶ *Aiteuo toru*(相手を取る). *Matar o inimigo, ou competidor do morto* (Vocabulario, f.6v).

た
立てまらしてござる。さりながら、そのくじあいて公事の相手のせられた損は、二、三十さんじふめほどおぼ
ござる。

また、二〇〇匁の訴訟沙汰について、自分のほうにはまったく道理がないにもかかわらず、もし訴訟に負ければ、外聞、つまり名誉も、そのかねも失うであろうと存じ、勝訴するためあらかじめ知人に頼み、偽りの誓文をさせまして、結局勝訴し、そのかねの三分の一は知人へやり、残りは私が取ってしまいました。あるとき、その知人に訴訟沙汰がございまして、その知人より受けた力添えに対するお返しとして、私も彼のため、道理に外れた誓文を立てました。守護人、つまり裁判を司る役人の前で、二度そういうことを致しました。この訴訟で相手が蒙られた損害はしかし、わずかに二〇～三〇匁程度であったかと覚えております。

第二誠に関する告解その七

Sono foca saxeranu²⁶⁴ coto nitquite, muiacu²⁶⁵ muiô²⁶⁶ no xeimon va cazu caguri mo gozaru mai.

その外、ほかにさせらぬことについて、むやくむようせいもんかずかぎ
無益・無用の誓文は、数限りもござるまい。

そのほかつまらぬことについて、無益にして無用の誓文を立てた回数、数限りもないほどであります。

第二誠に関する告解その八

Mata bacuchi vchi²⁶⁷ ni maqete, aite ni cane sanbiacu me vo torareta niioite, mi vo norôte²⁶⁸, xacurai biacurai²⁶⁹ ni caburô ichigo²⁷⁰ no aida ni, mo²⁷¹ vtçu mai to iacusocu²⁷²

²⁶⁴ Saxeru (させる), Saxeraru (させらる), Saxetaru (させたる). *Verbo defectiuo que sempre se vsa no negatiuo, ou junto com algum verbo negatiuo. Vi, Saxeru cotodenai (させる事では無い). Não he cousa de importancia. I, Saxeranu cotogia (させらぬ事ぢや). Idem (Vocabulario, ff.220v-221).*

²⁶⁵ Muiacu (無益). i, Yeqimo nai coto (益も無い事). *Cousa desnecessaria, ou sem proueito (Vocabulario, f.172v). Cf. Muiacuna (無益な). Ibid (Vocabulario, f.172v).*

²⁶⁶ Muiô (無用). Mochijru coto naxi (用ゐる事無し). *Cousa desnecessaria, & sem proueito (Vocabulario, f.172v).*

²⁶⁷ Bacuchi uchi (博奕打ち). *Iugador de dados (Vocabulario, f.18v). Cf. Bacuchi (博奕). Iogo de dados. ¶ Item, Qualquer jogo a dinheiro (Vocabulario, f.18v).*

²⁶⁸ Noroi (呪ひ), Norô (呪ふ), Norôta (呪うた). *Rogar pragas. ¶ Item, Fazer deprecações pera que venha mal, ou a morte a alguém (Vocabulario, f.186v).*

²⁶⁹ As palavras «Xacurai» e «Biacurai» não se encontram no *Vocabulario da Lingoa de Iapam* nem em outras fontes

xitaredomo, sono nochi ni sando vchi maraxita. Sari nagara, ichido va xiirarete²⁷³,
nagusami²⁷⁴ ni bacari, cane vo caqeide²⁷⁵ de gozatta; nido va feta²⁷⁶ no cane voba canarazu
torō tote itaxi maraxitareba, tocacu tagai ni cachi²⁷⁷ maqe²⁷⁸ to va gozarananda.

また博奕打ちに負けて、相手に金三百匁を取られたによって、身を呪うて赤癩・白
癩に被らう一期の間に、も打つまいと約束したれども、その後二、三度打ちまらした。さり
ながら、一度は強ひられて、慰みにばかり、金を賭けいででござった。二度は下手の金
をば必ず取らうとて致しましたれば、とかく互ひに勝ち・負けとはござらなんだ。

また博奕に負け、相手に金三〇〇匁を取られたことから、自分自身を呪いたい気持ちになり、もし違
背すれば癩病——ハンセン病——にかかってもよいという誓いを立てたうえで、もう博奕は二度と打つ
まいと心に決めたにもかかわらず、その後二～三度ばかり打ってしまいました。されども一度は強制さ
れ、慰み半分でやったことであり、金を賭けはしませんでした。二度目については、下手くその金をば
必ず筆り取ってやろうと考えて致しましたが、結局のところ双方、勝ち・負けの仕儀とは相成りませんでし

linguísticas compiladas pelos missionários europeus no Século Cristão do Japão. Ambas as palavras significam «Raibiō» (癩病),
ou «Cattaino yamai» (かったゐの病), isto é, «Doença de lepra» (*Vocabulario*, f.206v).

²⁷⁰ Ichigo (一期). i, Iqiru aida (生きる間). *Toda a vida. Vi, Ichigono aida* (一期の間). *Por toda a vida, ou em quão viuer*
(*Vocabulario*, f.128).

²⁷¹ Mo (も). *Adu. Ia, ou basta* (*Vocabulario*, f.163v). Tanto o anotador do *Hōyaku Nippo Jisho* (Tōkyō, Iwanami Shoten, 1989)
como Ōtsuka Mitsunobu afirmam que o presente advérbio japonês deve ser grafado como «Mō» (まう), mas penso melhor manter
a presente grafia, tendo em conta o facto de que em algumas obras do «Qiōguen» (狂言) podem-se encontrar as seguintes
exemplos: «Mo cō mairimasuru» (もかう参ります) (*Nukegara*) e «Mo fitotçu nôde» (も一つ飲うで) (*Acutarō*).

²⁷² Yacusocu (約束). *Promessa, ou concerto*. ¶ Yacusocu suru (約束する). *Prometer, ou concertarse*. ¶ Yacusocuuo toguru
(約束を遂ぐる). *Comprir a promessa*. ¶ Yacusocuuo tagayuru (約束を違ゆる). *Quebrar a promessa* (*Vocabulario*, f.316).

²⁷³ Xij (強ひ), Xiiru (強ひる), Xiita (強ひた). *Persuadir com instancia como a beber, &c. Vi, Saqueo xijru* (酒を強ひる).
Persuadir a beber (*Vocabulario*, f.301).

²⁷⁴ Nagusami (慰み). *Recreação* (*Vocabulario*, f.174v).

²⁷⁵ Cf. Caqe (賭け). *Aposta*. ¶ Caqeni suru (賭けにする). i, Caqeni mairu (賭けに参る). *Apostar* (*Vocabulario*, f.37). Aqui se
utiliza a forma conjugada do verbo «Caquru» (賭くる) no sentido de “apostar”, mas no *Vocabulario da Lingoa de Iapam* não se
registra a forma verbal do substantivo «Caqe».

²⁷⁶ Feta (下手). *Desengenhoso, ou chambão* (*Vocabulario*, f.87).

²⁷⁷ Cachi (勝ち). *O vencer, ou ganhar*. Cachi maqe (勝ち負け). *O vencer, & ser vencido, ou ganhar, & perder* (*Vocabulario*,
f.30). «caqi» in textu.

²⁷⁸ Maqe (負け). *O ser vencido, ou perder no jogo, disputa, pelleja, &c* (*Vocabulario*, f.151v).

た。

第二誡に関する告解その九

Sono vie mata, vazzurai no nangui na jibun ni, sono fucuchũ²⁷⁹ ni tatatta²⁸⁰ mono voba itçumo cudasaruru²⁸¹ mai to guan²⁸² o²⁸³ tatetaredomo, furumai²⁸⁴ ni fito iori iaraxerareta reba, vōfei²⁸⁵ na²⁸⁶ mono to vomouare mai tameni, tçuini totte tabe maraxita.

その上、また煩^{うへ}ひの難儀^{わづら}な時分に、その腹中^{なんぎ}に崇^{じぶん}ったものをばいつも下^{ふくちゅう}さるるまいと願^{ただ}を立てたれども、振舞^{ぐわん}ひに人^たより遣^{ふるま}らせられたれば、横柄^{ひと}な者^やと思^{わうへい}はれまい為^{もの}に、終^{おも}に取^{ため}って食^{つひ}べまらした。

そのうえまた、患いのひどかったとき、胃によくなかったものを決して食べぬように、との願を立てまし

²⁷⁹ Fucuchũ (腹中). Farano vchi (腹の内). *Interior da barriga, ou o estomago*. ¶ Fucuchũgeni gozaru (腹中氣にござる). I, Fucuchũga varũ gozaru (腹中が悪うござる). *Estar doente da barriga, ou de camaras*. ¶ Fucuchũga totonouanu (腹中が整はぬ). *Não acabar de se temperar a barriga que anda destemperada (Vocabulario, f.105v)*.

²⁸⁰ Tataru (崇り), Tataru (崇る), Tatatta (崇った). *Fazer mal algũa cousa*. *Vt*, Coreua fucuchũni tataru (これは腹中に崇る). *Isto faz mal ao estomago*. ¶ Camiga tatararuru (神が崇らるる). *Fazer o Cami mal, ou vexar a alguem (Vocabulario, f.242)*.

²⁸¹ Cudasare (下され), Cudasaruru (下さる), Cudasareta (下された). *Dar pessoa alta a baixa*. ¶ *Item, significa comer, & beber falando de si, com respeito dalguem (Vocabulario, f.63v)*. Aqui o presente verbo emprega-se no segundo sentido.

²⁸² Guan (願). Negõ (願ふ). *Desejo*. ¶ *Item, Voto*. *Vt*, Guanuo tatçuru (願を立てる), I, Guanuo mōsu (願を申す). *Fazer voto (Vocabulario, f.124)*.

²⁸³ Quanto à ligação bem peculiar às três obras da autoria de frei Colhado (neste caso «guan o»), veja-se a nota 10.

²⁸⁴ Furumai (振る舞ひ). *Comiute*. ¶ Furumaiuo suru (振る舞ひをする). *Banquetear (Vocabulario, f.111)*.

²⁸⁵ Vōfei (横柄・押柄). *Soltura, mao ensino, & descortesia (Vocabulario, f.388)*. Quanto à presente palavra o *Vocabulario da Lingoa de Iapam* regista a forma «Vōfei», cuja sílaba “ō” é pronunciada com a boca aberta (アウ), mas, no *Dictionarivm sive Thesavri Lingve Iaponicæ Compendivm* da autoria de frei Diego Colhado, vê-se, na maioria dos casos (cf. p.246, p.249), a forma «Vōfei», cuja sílaba “ō” é pronunciada com a boca um pouco fechada, ajuntando-se os beiços em roda (オウ ou オオ). Ōtsuka Mitsunobu presume que a grafia adoptada por frei Colhado seria mais própria e correcta, exemplificando os seguintes dois trechos (cf. *Koryādo Sangeroku Shichū*, p.74, anotação adicional 12):

“Fitoni vōfejmonoto von iuare sōrauanu von taxinami canyōni soro.” (人に大へいものと御いはれ候はぬ御たしなミ肝要二候) (Carta autógrafa de Mōri Fidemoto (毛利秀元), data desconhecida, Kumagai-ke monjo [『熊谷家文書』], 170)

“Yacunin furiuo itaxi, vōfejçurauo itaxi, atçucō mōsu majicu soro...” (やくにんふりをいたし, おふへいつらをいたし, あつかう申候間……) (Nezumino sōxi (鼠の草子) in *Muromachi-jidai Monogatari Taisei* [『室町時代物語大成』], X, 248)

Aqui mantenho a grafia original de frei Colhado.

²⁸⁶ Vōfeina (横柄な・押柄な). *Homem solto, & mal ensinado (Vocabulario, f.388)*. Veja-se a nota 71.

たが、宴会で他人からそのような食べ物を勧められましたので、無作法な者と思われぬよう、ついにそれを手に取って食べてしまいました。

第二誡に関する告解その十

Ma ichido va, missa jifi no cazu no guan o²⁸⁷ naitareba, missa va iurucaxe²⁸⁸ iudan²⁸⁹ ga atte, mada fodocoxi maraxenanda. /p.28/ Sari nagara, narō jibun ni togue maraxôzu.

ま一度は、ミサ・慈悲の数の願を為いたれば、ミサは忽せ・油断が有って、まだ施し
まらせなんだ。さりながら、ならう時分に遂げませうず。

もう一度は、ある一定数のミサを拝み、施しを行なうという願を立てましたが、ミサに関しては、出ることを怠り油断もあり、それゆえ施しも行なっておりません。しかしながらできる時にこの願は果たすことに致しましょう。

第二誡に関する告解その十一

Ficqiō²⁹⁰: vatacuxi chicai²⁹¹ suru coto ni xinareta²⁹² mono de, uchi no mono ni varui cagami vo misuru vie ni, sore mo xeimon suru tocoro vo fabacatte²⁹³, ye modoqi maraxeide, sono mama ni voqi²⁹⁴ marasuru.

畢竟、私 誓ひすることにし慣れた者で、内の者に悪い鑑を見する上に、それも誓文
するところを憚って、えもどきませいで、そのままに措きまらす。

畢竟、私は誓いを立てることに安易に慣れてしまった者でありまして、そのことで家族の者へ悪い手

²⁸⁷ Quanto à ligação bem peculiar às três obras da autoria de frei Colhado (neste caso «guan o»), veja-se a nota 10.

²⁸⁸ Yurucaxe (忽せ). *Descuido* (Vocabulário, f.327).

²⁸⁹ Yudan (油断). *Descuido* (Vocabulário, f.325v).

²⁹⁰ Ficqiō (畢竟). *Finalmente, ou em conclusão*. ¶ Ficqiō suru (畢竟する). *Concluir, ou arrematar* (Vocabulário, f.89v).

²⁹¹ Chicai (誓ひ). *Iuramento*. ¶ Chicaiu suru (誓ひをする). *Iurar* (Vocabulário, f.47v).

²⁹² Nare (慣れ・馴れ), Naruru (慣るる・馴るる), Nareta (慣れた・馴れた). *Acustumarse. Quer antes de si a raiz dos verbos com que se ajunta, & então significa ser acostumado a fazer o que significa a raiz do verbo. Vi, Minaruru (見慣るる). Ser acostumado a ver, &c. [...] (Vocabulário, f.178).*

²⁹³ Fabacari (憚り), Fabacaru (憚る), Fabacatta (憚った). *Ter pejo, & respeito. Vi. ¶ Fitouo fabacaru (人を憚る). Ter vergonha, ou pejo dalguem, ou respeito. [...] (Vocabulário, f.74v).*

²⁹⁴ Voqi (置き・措き・擺き), Voqu (置く・措く・擺く), Voita (置いた・措いた・擺いた). *Por, ou deixar. [...] (Vocabulário, f.282v).*

本を見せてもおり、彼らもいゝ加減な誓文をするようになってしまったのに、私も憚りがあるものですか
ら、彼らを叱責することもできず、そのまま放置しております。

Sanban no mandamiento²⁹⁵ nitquite.

さんばん

三番のマンダメントについて

Circa tertium praeceptum.

[Acerca do terceiro mandamento.]

第三誡に関する告解その一

Ima Padre sama no von fissocu²⁹⁶ no sacari²⁹⁷ de gozareba, Domingo iuaibi²⁹⁸ ni go
missa vo vogamu chôbi²⁹⁹ ga gozaraide, jefi ni voiobanu coto naredomo, ni sando va canai
nagara tada iurucaxe de vogami maraxenande gozatta. Ma ichido³⁰⁰ va Padre no gozaru

²⁹⁵ «Daisan, Domingo iuaibi uo tçutome, mamorubexi» (第三, ドミンゴ 祝ひ日を勤め守るべし) (NIPPON NO IESVS no Companhia no Superior yori Chritan ni sôtô no cotouari uo tagaino mondô no gotoqu xidai uo vacachi tamô DOCTRINA, p.51); «Ho terceyro mandamento he: “Sanctifica as festas”» (O Cathecismo Pequeno de D. Diogo Ortiz, p.183); «Recorda-te do dia de sábado, para o santificar. Trabalharás durante seis dias e farás todo o teu trabalho. Mas o sétimo é o sábado consagrado ao SENHOR, teu Deus. Não farás trabalho algum, tu, o teu filho e a tua filha, o teu servo e a tua serva, os teus animais, o estrangeiro que está dentro das tuas portas. Porque em seis dias o SENHOR fez os céus e a terra, o mar e tudo o que está neles, mas descansou no sétimo dia. Por isso, o SENHOR abençoou o dia de sábado e santificou-o» (Bíblia Sagrada. Para o Terceiro Milénio da Encarnação).

²⁹⁶ Fissocu (逼塞). *Estar escondido, ou encerrado, ou retraído não saindo a publico. Vi, Fissocu suru (逼塞する) (Vocabulário, f.95v).*

²⁹⁷ Sacari (盛り). *Força, & vigor dalgũa cousa. Vi, Fana zacari (花盛り), I, Fanano sacari (花の盛り). Tempo em que estão em seu vigor as rosas, ou flores. ¶ Toxino sacari (歳の盛り). Flor, & vigor da idade, &c (Vocabulário, f.214v).*

²⁹⁸ Iuaibi (祝ひ日). *Festa, ou dia santo: palaura que corre na Igreja, por que os dias de festa de Iapão, se dizem Iuaino fi (祝ひの日) (Vocabulário, f.136v). «iuaibi» in textu.*

²⁹⁹ Chôbi (調備). *Totonoye sonayuru (調へ備ゆる). O aparelhar, ou temperar cousa de comer. ¶ Item, Per met. No Ximo (下 [Kiüxiü]) se toma por boa conjunção, oportunidade, &c (Vocabulário, f.49). Esta palavra, escusado será dizer, se utiliza aqui no sentido metafórico. No que diz respeito a outro exemplo desta palavra empregue de maneira metafórica, o quase único exemplo que Ôtsuka Mitsunobu tem encontrado é o seguinte verbete visto no Dictionarivm sive Thesavri Lingvae Iaponicae Compendivm: «In tempore, a sazón a tiempo. Yoi xiauxaxe ni (好い仕合はせに). Yoi jibun ni (好い時分に). Chôbi ni (調備に)» (p.250. Cf. Koryâdo Sangeroku Shichû, p.70, anotação adicional 2).*

³⁰⁰ Ichido (一度). *Modo de contar vezes (Vocabulário, f.355v).*

tocoro vo xitte, michi de nandemonai³⁰¹ coto ni tazzusauatte³⁰², tçuita³⁰³ toqi va mõ xi³⁰⁴
fajime³⁰⁵ saxerareta tocorode, xibuichi³⁰⁶ fodo cacaxe³⁰⁷ maraxita.

今パアテレ様の御逼塞の盛りでござれば、ドミンゴ・祝ひ日に御ミサを拝む調備がござ
らいで、是非に及ばぬことなれども、二、三度は叶ひながら、ただ忽せで拝みませな
んでござった。ま一度はパアテレのござる所を知って、道で何でもないことに携はって、
着いた時はもうし始めさせられたところで、四分一ほど欠かせました。

今、パアテレ様方は、迫害のため、潜伏して世人の眼に触れるところにはいらっしやいせんので、ド
ミンゴ・祝ひ日に御ミサに与る「調備」つまり好機がございせん。是非に及ばぬことではありますが、二
〜三度ばかりミサにあずかろうと思えばそうできたものを、ただ怠け心だけでそうすることを致しません
でした。もう一度はパアテレ様のいらっしやる場所を知り、そこへ向かったところ、途中でつまらぬことに
手を取られ、着いたときには、もうミサを始めてしまっておいでになり、四分の一ほど欠礼しました。

第三誡に関する告解その二

Sono uie: go missa vo vogamu jibun ni³⁰⁸ vôcata³⁰⁹ buxinjin de iranu coto ni nen³¹⁰ vo

³⁰¹ Nandemo nai (何でもない). *Cousa de pouco momento, ou proueito. Vt, Nandemo nai coto* (何でもない事) (Vocabulario, f.176v).

³⁰² Tazzusauari (携はり), Tazzusauaru (携はる), Tazzusauatta (携わった). *Occuparse, ou embaraçarse em algũa cousa. Vt, Gacumonni tazzusauaru* (学文に携はる). *Occuparse em estudar. ¶ Qiüxenni tazzusauaru* (弓箭に携はる). *Andar metido, ou occupado em guerras, ou acustumarse às armas* (Vocabulario, f.244).

³⁰³ Tçuqi (着き), Tçuqu (着く), Tçuita (着いた). *Chegar. Vt, Minatoni tçuqu* (港に着く). *Chegar ao porto* (Vocabulario, f.248v).

³⁰⁴ Xi (し), Suru (する). *Fazer. Este verbo se ajunta cõ muitos nomes conforme a significação dos quais tem varios sentidos, & vsos. Vt, Mexiuo suru* (飯をする). *Fazer de comer. ¶ Reôriuio suru* (料理をする). *Temperar o comer. ¶ Fôcôuo suru* (奉公をする). *Seruïr, &c* (Vocabulario, f.298v).

³⁰⁵ Fajime (始め), Fajimuru (始むる), Fajimeta (始めた). *Começar. Ajuntase às raizes de muitos verbos. Vt, Yomi fajimuru* (読み始むる). *Começar e ler. Caqi fajimuru* (書き始むる). *Começar a escrever, &c* (Vocabulario, f.77v).

³⁰⁶ Xibuichi (四分一). *Das 4. partes a hũa* (Vocabulario, f.299).

³⁰⁷ Cacaxi (欠かし), Cacasu (欠かす), Cacaita (欠かした). *Faltar, ou fazer falta em algũa cousa. Vt, Oraciouo cacasuna* (オラシヨを欠かすな). *Fazei que não aja falta na oração* (Vocabulario, f.244).

³⁰⁸ «jibuni» in textu.

³⁰⁹ Vôcata (大方). *Pola mayor parte. ¶ Item, Vôcata* (大方). *I, Vôcatano* (大方の). *Cousa mediocre, ou ordinaria. ¶ Core vôcatano cotodeua nai* (これ大方の事ではない). *Isto não he qualquer cousa, nem das ordinarias* (Vocabulario, f.275v).

chiraite³¹¹ vogami maraxita ga, vazato³¹² sō itaxi maraxenu. Tada feije³¹³ iroiro³¹⁴ no coto ni famatte³¹⁵ iru tocoro de, go misa no vchi nimo nen ga achi³¹⁶ chiri cochi³¹⁷ chiri sureba meivacu³¹⁸ itaxi marasuru. Sono uchi ni sando bacari, vaqimaie³¹⁹ nagara, go missa vo vogami ni maitte, fajime cara suie made sono tocoro ni macari ita³²⁰ redomo, sore ni nen vo caqe maraxenanda niotte, vogamanu to vonaji coto³²¹ de gozaru to vomoi marasuru.

その上御ミサを拝む時分に、大方無信心で、要らぬことに念を散らいて拝みまらした
が、態とさう致しませぬ。ただ平生色々のことに嵌まって居るところで、御ミサの中にも
念があち散りこち散りすれば、迷惑致しませぬ。その中二、三度ばかり、弁へながら、
御ミサを拝みに参って、初めから末までその所に罷り居たれども、それに念を掛けませ
なんだによって、拝まぬと同じことでござると思ひませぬ。

そのうえ御ミサを拝んでおりましたとき、おおむね真面目な信心もなく、要らぬことに考えを散らしつ
つ集中せずに拝んでおりました。が、ただわざとそうしたわけではありませぬ。平生いろいろなことに熱

³¹⁰ Nen (念). *Pensamento*. [.....] ¶ Nenuo chirasu (念を散らす). *Cuidar varias cousas, ou derramar o pensamento* (Vocabulario, f.180v).

³¹¹ Chiraxi (散らし), Chirasu (散らす), Chiraita (散らいた). *Espalhar*: ¶ Fanao chirasu (花を散らす). *Espalhar flores, ou fazer algũa cousa limpa, & luzidamente, como que espalha flores, ou rosas* (Vocabulario, f.48v).

³¹² Vazato (態と). *Adu. De proposito, ou acinte* (Vocabulario, f.133v).

³¹³ Feije (平生). i, Tçuneno coto (常の事). *Sempre, ou ordinariamente*. Fejeina (平生な). *Cousa ordinaria* (Vocabulario, f.85v).

³¹⁴ Iroiro (色々). *Muitas cores*. ¶ *Item, De muitas maneiras*. *Vt, Iroironi cauaru* (色々に変はる). *Mudar se de muitas maneiras* (Vocabulario, f.134).

³¹⁵ Famari (嵌まり), Famaru (嵌まる), Famatta (嵌まった). *Acaruarse, ou meterse muito como na lama, caua, poço, &c.* ¶ Doroni famaru (泥に嵌まる). *Atolar na lama*. ¶ *Aliquando per met. Xeçenno cotoni famaru* (世間の事に嵌まる). *Estar muito metido nas cousas do mundo*. ¶ *Acuni famaru* (悪事に嵌まる). *Estar entregue, & metido nos peccados* (Vocabulario, f.78).

³¹⁶ Achi (あち). *Adu. Ali, ou Là* (Vocabulario, f.2v).

³¹⁷ Cochi (こち). *Adu. Aqui* (Vocabulario, f.53). Cf. Achi, cochi (あち, こち). *Adu. De cà pera là* (Vocabulario, f.2v).

³¹⁸ Meiuacu (迷惑). *Afflição, ou sentimento*. *Vt, Meiuacu xenban nari* (迷惑千万なり). *Ter grandissima afflição, & pena* (Vocabulario, f.156).

³¹⁹ Vaqimaye (弁へ), Vaqimayuru (弁ゆる), Vaqimayeta (弁へた). *Entender, ou discernir*. [.....] (Vocabulario, f.268).

³²⁰ «macari itta» in textu.

³²¹ Vonaji (同じ). i. Vonaji coto (同じ事). *O mesmo, ou a mesma cousa* (Vocabulario, f.281v).

中しておりますので、御ミサの最中にも気があちらに散りこちらに散り、大変心苦しく存じます。御ミサは一心に拝まねばならぬとわかっておりますし、かつその場所には一応始めより終わりまでおはするのですが、肝心の御ミサには一心に心を傾けて拝むことを致しませなんだ。これでは拝まぬのと同じであると思います。かようなことは二～三度ございました。

第三誡に関する告解その三

Mata, isogaxii³²² coto ga atte, Domingo iuaibi ni vare mo fataraqi³²³, vchi no vacatō³²⁴ sannin ni mo xigoto³²⁵ vo saxe maraxita; ichido va fitotoqi³²⁶ no aida, mitabi va fifitoi³²⁷ no

³²² Isogauaxij (忙はしい). *Cousa apressada*. Isogauaxisa (忙はしさ). Isogauaxū (忙はしう) (*Vocabulario*, f.134v). Isogaxij (忙しい). *Idem*. Isogaxisa (忙しさ). Isogaxū (忙しう) (*Vocabulario*, f.134v).

³²³ Fataraqi (働き), Fataragu (働く), Fataraita (働いた). *Traballar* (*Vocabulario*, f.82).

³²⁴ Vacatō (若党). *Mancebos, que seruem a algum senhor*. ¶ *Item, No Ximo, Moço de seruiço*. [...] (*Vocabulario*, f.266v).

³²⁵ Xigoto (仕事). *Seruiço, ou trabalho de mãos* (*Vocabulario*, f.301).

³²⁶ Toqi (時). *Hora*. [...] ¶ *Tem os Iapoens seis horas de dia, & seis horas de noite, as quaes contão por nomes de doze animaes*. s. Ne (子), Vxi (丑), Tora (寅), V (卯), Tatçu (辰), Mi (巳), Vma (午), Fitçuji (未), Saru (申), Tori (酉), Inu (戌), Y (亥). *Pollos quaes parece que entendem doze signos celestes* (*Vocabulario*, f.261v).

No *Vocabulario da Lingoa de Iapam* não se regista a palavra «Fitotoqi», mas pode-se confirmar que «Fitotoqi» corresponde literalmente a “uma hora”, o que equivalia a duas horas actuais como se pode esclarecer através da descrição de os japoneses terem tido «seis horas de dia, & seis horas de noite». O padre Luís Fróis escreve o seguinte no seu Tratado acerca da diferença cultural Europa-Japão (Luís Frois S.J., *Kulturgegensätze Europa-Japan (1585). Tratado em que se contem muito susinta e abreviadamente algumas contradições e diferenças de custumes antre a gente de Europa e esta provincia de Japão*, ed. Josef Franz Shütte S.J. Tōkyō, Sophia Universitāt, 1955): «Nós contamos as oras de huma, duas, tres, até doze; | os Japões as contão desta maneira: seis, sinço, 4, 9, 8, 7, 6, etc» (Capítulo 5°-14). Para se tornar compreensível esta descrição, explico o que Fróis quer dizer através da expressão «seis, sinço, 4, 9, 8, 7, 6, etc», utilizando a definição dos vocábulos equivalentes a «seis, sinço, 4, 9, 8, 7, 6, etc» vistos no *Vocabulario da Lingoa de Iapam*:

«Mutçu» (六つ) é «Seis» (*Vocabulario*, f.365), que quer dizer “as seis horas da manhã” ou “o período compreendido entre as cinco e as sete da manhã”.

«Itçutçu» (五つ) é «Cinco» (*Vocabulario*, f.357v), que quer dizer “as oito horas da manhã” ou “o período compreendido entre as sete e as nove da manhã”.

«Yotçu» (四つ) é «Quatro» (*Vocabulario*, f.400v), que quer dizer, “as dez horas da manhã” ou “o período compreendido entre as nove e as onze da manhã”.

«Coconotçu» (九つ) é «Nove» (*Vocabulario*, f.340v), que quer dizer “o meio-dia” ou “o período compreendido entre as onze da manhã e a uma da tarde”.

«Yatçu» (八つ) é «Oito» (*Vocabulario*, f.399), que quer dizer, “as duas horas da tarde” ou “o período compreendido entre a uma e as três da tarde”.

«Nanatçu» (七つ) é «Sete» (*Vocabulario*, f.366), que quer dizer “as quatro horas da tarde” ou “o período compreendido entre

coto de gozatta. Sarinagara, ichido no xigoto vo xezumba daijinaru son ni avōzuru ni quiamatte vogiatta niotte, saxi noburu³²⁸ coto mo ieide tçucamatçutta sacai ni, amari qi³²⁹ ni cacari maraxenu.

また、忙しいことが有って、ドミンゴ・祝日に我も働き、内の若党三人にも為事をさせ
 まらした³³⁰。一度は一剋の間、三度は日一日のことでござった。さりながら、一度の為事

as três e as cinco da tarde”.

«Mutçu»(六つ)é «Seis», que quer dizer “as seis horas da tarde” ou “o período compreendido entre as cinco e as sete da tarde”.

«Itçutçu»(五つ)é «Cinco», que quer dizer “as oito horas da noite” ou “o período compreendido entre as sete e as nove da noite”.

«Yotçu»(四つ)é «Quatro», que quer dizer “as dez horas da noite” ou “o período compreendido entre as nove e as onze da noite”.

«Coconotçu»(九つ)é «Nove», que quer dizer “a meia-noite” ou “o período compreendido entre as onze da noite e a uma da manhã”.

«Yatçu»(八つ)é «Oito», que quer dizer “as duas horas da manhã” ou “o período compreendido entre a uma e as três da manhã”.

«Nanatçu»(七つ)é «Sete», que quer dizer “as quatro horas da manhã” ou “o período compreendido entre as três e as cinco da manhã”.

³²⁷ Fifittoi(日一日). *Hum dia (Vocabulario, f.89v)*.

³²⁸ Saxinobe(差し延べ), Saxinoburu(差し延ぶる), Saxinobeta(差し延べた). *Estender, ou dilatar. Vt, Sonoyoua saxinobesaxerarei(その夜は差し延べさせられい). Dilatai, ou differi essa noite (Vocabulario, f.222)*.

³²⁹ Qi(気). *Coração, espíritos vitais, ou vigor do coração. [...] ¶ Qini cacaru(気に懸かる). Fazer escrupulo, ou tocar no coração. [...] (Vocabulario, f.194)*.

³³⁰ 『ヴィゼウ司教ドン・ディオゴ・オルティスの小カテキズモ』に見える記事を意味を取りつつ紹介してみる。

「祝い日は遵守されかつ聖化されなければならない。この日に従僕が行なうようなわざをしてはならないし、肉体を労するような仕事はしても、させてもならない。ただしそれは、顕著な仕事量に限っての話であって、ごく軽微な労働量ならば、祝い日を穢すことにはならない。徳義の核心からわずかに逸れただけの行為は、他人のイチジク畑からイチジクをひとつつかふたつ失敬するのが盗みでないのと同様、悪徳ではないからだ。しかし精神的なわざ、たとえば、悟性を働かせたり、祈りを捧げたり、言葉もしくは書物によってものを教えたりすることは、卑しくはなく、祝い日を穢す行為でもない。デウスに仕えるためのわざ、たとえば聖体行列や、巡礼や、もろもろの秘蹟を執行することも同様、祝い日を冒瀆しない。さらにまた、自分自身のため、あるいはボロシモ[隣人]のため、緊急避難的な必要が生じたとき、つまり命や健康や財産の保全に関わる仕事に従うを余儀なくされたとき、それに対処することもまた、祝い日を冒瀆しない。慈悲のわざ、たとえば、病者を訪ねこれを癒したり、死者を埋葬してやったりする行為もまた、祝い日を冒瀆しない」(*O Cathecismo Pequeno de D. Diogo Ortiz, p.184*)

をせずんば^{だいじ}大事なる^{そん}損に^あ遭は^{きは}うずるに窮^きまって^えおち^のや^さった^えによって、^え差し^の延^さぶる^えことも得
いで^{つかまつ}仕^きった^かさ^かい^かに、^きあまり^か氣^かに懸^かかり^かませぬ。

また「忙しいこと」、つまり緊急で急かされることが出来たとき、ドミンゴ・祝いに私自身が働き、内の若党三人にも仕事をさせました。一刻の間働かせたことが一度、一日中働かせたことが三度でございます。しかしながら、この仕事をさせねば非常な損害を蒙るという事態のため、せっぱつまってそうしたのでありまして、しかも延期のできぬ仕事だったものですから、さほど気に懸けてはおりませぬ。

/p.30/Xiban no go voqite³³¹ ni tçuite

しばん ご おきて
四番の御掟について

/p.31/Circa quartum praeceptum.

Acerca do quarto mandamento.

第四誡に関する告解その一

Vatacuxi³³² ga nhôbô³³³ mo co³³⁴ domo³³⁵ mo voia mo mochi maraxita mono de

³³¹ «Daixi, nangi no bun^四 ni cõcõ subexi»(第四, 汝の父^四に孝行すべし)(NIPPON NO IESVS no Companhia no Superior yori Christan ni sôto no cotouari uo tagaino mondõ no gotoqu xidai uo vacachi tamõ DOCTRINA, p.50); «Ho quarto mandamento he: “Hõrra teu padre e madre”» (O Cathecismo Pequeno de D. Diogo Ortiz, p.186); «Respeita o teu pai e a tua mãe, para que vivas muitos anos na terra, que o Senhor, teu Deus, te vai dar» (Bíblia Sagrada. Boa Nova); «Honrai o teu pai e a tua mãe, para que se prolonguem os teus dias sobre a terra que o SENHOR, teu Deus, te dá» (Bíblia Sagrada. Para o Terceiro Milénio da Encarnação).

³³² «Vatacuxi» in *textu*. Correção conforme a «Errata sic Corrigere» na página 66, onde se vê outra vez a palavra errada «varacuxi».

³³³ Nho(女). Vonna(女). Molher(Vocabulario, f.181v). Nhôbô(女房). *Idem* (Vocabulario, f.181v).

³³⁴ Co(子). Filho. ¶ Couo mōqeru(子を儲ける). *Auer filho* (Vocabulario, f.52).

³³⁵ Ainda que não se registre no *Vocabulario da Lingoa de Iapam* o verbete «Codomo», esta palavra – comuníssima ainda hoje – aparece duas vezes nas declarações de outros verbetes: «Fitofara(一腹). *Modos de contar ventres. Vi*, Fitofarano codomo(一腹の子供). *Filhos de hum ventre, i, de hũa mãy*» (f.349v); «Vocqua(負課). *Diuida que hũ tem por pagar. ¶ Vocquano catani codomoga torareta* (負課のかたに子供が取られた). *Tomarão lhe os filhos pella diuida*» (f.276v). Frei Colhado explica a palavra em questão num verbete do seu *Dictionarivm sive Thesavri Lingvæ Iaponicæ Compendivm*, escrevendo o seguinte: «*Liberi, orum. hijos. Codomo* (子供)» (p.272).

vogiaru. Sõ de gozareba, xõtome³³⁶ to voioso nacachigõte³³⁷ i marasuru. Sono xisai va sore ga igi³³⁸ ga varũte codomo ca nhõbõ ni ca, arui va iqen arui va xeccan o³³⁹ cuvaiuru toqi, are³⁴⁰ ie coraie³⁴¹ rareide, naqi saqebi³⁴² curuvare³⁴³ marasuru niotte de gozaru. Mata nhõbõ fũfu³⁴⁴ no chiguiuri³⁴⁵ ni fenqi³⁴⁶ xeraruru toqi mo, sadamete nuxi³⁴⁷ ga fafa no iitçuqe³⁴⁸ de arõ to suiriõ³⁴⁹ xite, sore demo iccõ³⁵⁰ xicari marasuru. Mata miga fatachi³⁵¹ no musuco voba jenacu nuxi no iado ni tomeõ³⁵² to xeraruru nitçuite, vaga iitçucuru³⁵³ xigoto uo fima³⁵⁴

³³⁶ Xõtome (姑). *Sogra* (Vocabulario, f.315).

³³⁷ Nacachigai (仲違ひ), Nacachigõ (仲違ふ), Nacachigõta (仲違うた). *Estar desauindo, ou quebrado com alguém* (Vocabulario, f.365v). O verbo «Nacachigõ» é composto por um substantivo «Naca» e um verbo «Chigõ». Vejam-se os seguintes dois verbetes no *Vocabulario da Lingoa de Iapam*:

Naca (中). *Dentro, meo, entre, &c.* ¶ *Item, Amizade.* ¶ Nacauo chigõ (中を違ふ). *Quebrar a amizade.* ¶ Nacauo nauosu (中を直す). *Fazer as amizades* (f.173).

Chigai (違ひ), Chigõ (違ふ). Chigõta (違うた). *Discrepar, ou ser diferente.* *Vt*, Chigõ tocoroua nacatta (違ふところは無かった). *Tog. Não avia diferença.* ¶ Guioini chigõ (御意に違ふ). *Discrepar do mandado, ou parecer de seu senhor* (Vocabulario, f.47v). Cf. Chigai (違ひ). *O discrepar.* ¶ Nacachigaide gozaru (中違ひでござる). *Estar quebrado, ou diferente na amizade com outro* (Vocabulario, f.47v).

³³⁸ Igi (意地). *Condição.* *Vt*, Igino yoi (意地の良い〔人〕), I, Igino varui fito (意地の悪い〔人〕). *Homem de boa condição, ou ruim* (Vocabulario, f.130v).

³³⁹ Quanto à ligação bem peculiar às três obras da autoria de frei Colhado (neste caso «xeccan o»), veja-se a nota●.

³⁴⁰ Are (あれ). *Aquella, ou aquillo.* ¶ Coreua areno de gozaru (これはあれのでござる). *Isto he daquelle* (Vocabulario, f.12).

³⁴¹ Coraye (堪へ), Corayuru (堪ゆる), Corayeta (堪へた). *Sofrer* (Vocabulario, f.58v).

³⁴² Saqebi (叫び), Saqebu (叫ぶ), Saqêõda (叫うた). *Gritar, bradar, ou prãtear* (Vocabulario, f.219).

³⁴³ Curui (狂ひ), Curũ (狂ふ), Curũta (狂うた). *Brincar, ou folgar.* ¶ Monono curũ (物に狂ふ). *Endoudecet, ou fazer desatinos* [.....] (Vocabulario, f.67).

³⁴⁴ Fũfu (夫婦). Votto, me (夫, 妻). *Marido & Molher* (Vocabulario, f.106v).

³⁴⁵ Chiguiuri (契り). *Liança, amizade, &c.* ¶ *Item, Copula com esta palaura Comuru* (込むる). *Vt*, Chiguiurio comuru (契りを込むる). *Ter copula carnal* (Vocabulario, f.47v).

³⁴⁶ Fenqi (偏気). *Contradizer a algũa cousa a que hum tem asco, ou auersão, por obras ou palauras.* *Vt*, Varui gentioxũ Christãono voxiyeuo fenqi suru (悪いゼンチョ衆キリシタンの教へを偏気する). *Os gentios maos desdanhão da doctrina dos christãos, & mostranlhe pouca vontade, &c* (Vocabulario, f.86).

³⁴⁷ Nuxi (ぬし). *Vos, ou tu, falando com gente baixa* (Vocabulario, f.188v).

³⁴⁸ Forma substantivada do vebro «dytçuquru».

³⁴⁹ Suiriõ (推量). *Voxifacaru* (推し量る). *Conjeiturar.* ¶ Suiriõ suru (推量する). *Conjeiturar* (Vocabulario, f.230v).

³⁵⁰ Iccõ (一向). *Fitamuqi* (ひたむき). *Em todo o caso.* *Vt*, Iccõni tanomi zonzuru (一向に頼み存ずる). *Peçovos em todo o caso, ou por todas as vias.* [.....] (Vocabulario, f.127v).

³⁵¹ Fatachi (廿歳). *Idade de 20. annos* (Vocabulario, f.82).

³⁵² Tome (留め・止め), Tomuru (留むる・止むる), Tometa (留めた・止めた). *Deter a alguém, ou algũa cousa* (Vocabulario,

ga nõte xenu toqiva, sarutote va³⁵⁵ qicoienu coto gia to mǎxite, tete³⁵⁶ ni xitagavanu, buxitçuqena³⁵⁷ coto mo xicari, mata amari³⁵⁸ nagaraiuru ano toxiiori³⁵⁹ ga, faiǎ xine caxi³⁶⁰! to saisai xinte³⁶¹ iori zonji maraxita. Gorocudo mo sore to caracǎte³⁶², giqini accô vo faqi³⁶³, cague³⁶⁴ demo ni sando soxiri, sono coto sanzan ni sata tori naxi maraxite, tçuini sore cara futatçuqi mitçuqi no aida ni sore to cotoba mo cavaxi³⁶⁵ maraxenande gozatta. Mata me³⁶⁶ gia mono to xichi fachido murini³⁶⁷ fara vo tatete, ichi nido va tçura³⁶⁸ vo vchi, ma ichido va bǎ³⁶⁹ de tataqi, futatabi mo qetavoxi³⁷⁰, axi de voxí funde, quainin³⁷¹ no mono nareba, co

f260).

³⁵³ Iytçuqe (言ひ付け), Iytçuquru (言ひ付くる), Iytçuqeta (言ひ付けた). *Mandar, ou dizer a alguém mandandolhe* (Vocabulário, f.138v).

³⁵⁴ Fima (隙). *Tempo, ou espaço* (Vocabulário, f.90v).

³⁵⁵ Saritoteua (さりとては). *Palavra de se espantar, ou encarecer algũa cousa. Vi, Saritoteua vǎqina murigia (さりとては大きな無理ぢや)*. *Por certo que he hũa grande sem razão* (Vocabulário, f.219v).

³⁵⁶ Tete (父). I, Chichi (父). *Pay* (Vocabulário, f.256).

³⁵⁷ Buxitçuqena (不躰な). *Mal acostumado, ou que sabe pouco de policia, ceremonias, & cōprimentos. Buxitçuqeni (不躰こ)*. *Buxitçuqesa (不躰さ)* (Vocabulário, f.28v).

³⁵⁸ Amari (余り). *Sobejo. ¶ Item, Adu. Muito sobejamente. Vsase no principio da oração, & no fim conforme a diuersas significações. Vi, Amarini samuy (余りに寒い)*. *Faz muito frio. ¶ Amarini ficui (余りに低い)*. *He muito baixo destatura* (Vocabulário, f.8).

³⁵⁹ Toxiyori (年寄り). *Velho* (Vocabulário, f.265v).

³⁶⁰ Caxi (かゝし). *Particula de optatiuo* (Vocabulário, f.338v).

³⁶¹ Xinte³⁶¹ (心底). Cocorono soco (心の底). *Intimo do coração* (Vocabulário, f.304).

³⁶² Caracai (からかひ), Caracǎ (からかふ), Caracǎta (からかうた). *Porfiar, ou contender* (Vocabulário, f.39v).

³⁶³ Faqi (吐き), Faqu (吐く), Faita (吐いた). *Vomitar. [...]* ¶ *Goncuuo facu (言句を吐く), I, Cuuo facu (句を吐く)*. *Dizer sentenças. Quǎguenuuo facu (広言を吐く)*. *Dizer fanfarriças, ou roncás* (Vocabulário, f.80).

³⁶⁴ Cague (影・蔭・陰・翳). *Sombra. [...]* ¶ *Item, Cague (影・蔭・陰・翳)*. *Lugar escuro, ou secreto. ¶ Monouo caguede mǎsu (物を陰で申す)*. *Falar manso, ou consigo sǎ algũa cousa. ¶ Caguegotouo yǎ (陰事を言ふ)*. *Murmurar dalguem em ausencia* (Vocabulário, f.32).

³⁶⁵ Cauaxi (交し), Cauasu (交す), Cauaita (交いた). *Vi, Cotobauo cauasu (言葉を交す)*. *Praticar entre si. ¶ Yacusocuuo mǎxi cauasu (約束を申し交す)*. *Prometer, ou fazer concertos entre si* (Vocabulário, f.44).

³⁶⁶ Me (女). *Femea ou molher casada* (Vocabulário, f.154v).

³⁶⁷ Murini (無理こ). *Adu. Sem rezam. ¶ Item, Violenta, & forçosamente* (Vocabulário, f.365).

³⁶⁸ Tçura (頬・面). *Cara, ou focinho. [...]* (Vocabulário, f.249v).

³⁶⁹ Bǎ (棒). *Bastão, ou bordão, ou vara com que se castiga. [...]* (Vocabulário, f.23v).

³⁷⁰ Trata-se de um verbo composto de dois verbos «Qe», isto é, raiz do verbo «Qeru» (蹴る), e «Tausu» (倒す).

³⁷¹ Quainin (懷妊). *O estar prenhe. Vi, ¶ Quaininxita nnonin (懷妊した女人)*. *Mulher que esta prenhe. ¶ Quainin de gozaru (懷妊でござる)*. *Estar prenhe* (Vocabulário, f.202v).

vo vorosaxe³⁷² maraxita. Sono uie mata, rōtai³⁷³ no uoia xu ni taixite, burei ni sore no qi³⁷⁴ ni cacatta fenji vo modoxi maraxita. Mata iqite gozaru coto mi ni mutçucaxū³⁷⁵ zonjite, tçuide³⁷⁶ ni³⁷⁷ mo sono zaifō³⁷⁸ uo iuzzuru³⁷⁹ tameni, xinō³⁸⁰ to nozomi³⁸¹ maraxita ga, ichido bacari xinjit cara de gozatta ni, nocori ua cuchi bacari de gozatta.

私^{わたくし}が女房^{にようぼう}も子供^{こども}も親^{おや}も持ち^もました^{もの}者^{もの}でおぢやる。さうでござれば、姑^{しうとめ}とおよそ仲違^{なかちが}うて居^ゐます。その子細^{しさい}は、それが意地^{いぢ}が悪^{わる}うて、子供^{こども}か女房^{にようぼう}にか、あるいは異見^{いけん}、あるいは折檻^{せつかん}を加^くゆる時^{とき}、あれえ堪^{こら}えられい^なで、泣^なき叫^{さけ}び狂^{くる}はれ^なまするによつてでござる。また、女房^{にようぼう}夫婦^{ふうふ}の契^{ちぎ}りに偏^{へん}気^きせらるる時^{とき}も、定^{さだ}めて主^{ぬし}が母^{はは}の言^いひ付^つけであらうと推量^{すいりやう}して、それでも一向^{いっかう}叱^{しか}ります。また身^みが甘才^{はたち}の息子^{むすこ}をば善悪^{ぜんあく}主^{ぬし}の宿^{やど}に止^とめうとせらるるにつ^ついて、我^{われ}が言^いひ付^つくる為^し事^{ごと}を隙^{ひま}が無^なうてせぬ時^{とき}は、さるとては聞^きこえぬことぢやと申^おして、父^てに随^{したが}はぬ、不^ぶ躑^{しつけ}なことも叱^{しか}り、またあまり存^{ながら}ゆるあ^{とし}の年寄^{しよ}りが早^{はや}う死^しねかし！と、細^{さい}々^{さい}心^{しん}底^{てい}より存^{ぞん}じました。五^ご、六^{ろく}度もそれとからかうて、直^{ちき}に悪^{あつ}口^{こう}を吐^はき、陰^{かげ}でも二^に、三^{さん}

³⁷² Voroxi (下ろし), Vorosu (下ろす), Voroitā (下ろいた). *Abaixar, ou por em baixo algũa cousa*. [.....] ¶ Couo vorosu (子を墮ろす). *Botar a mulher a criança fora de tempo matandoa, &c.* [.....] (*Vocabulario*, f.283v).

³⁷³ Rōtai (老体). i, Toxi yori (年寄り). *Velho* (*Vocabulario*, f.213).

³⁷⁴ Qi (気). *Coração, espiritos vitæes, ou vigor do coração*. [.....] ¶ Qini cacaru (氣に懸かる). *Fazer escrupulo, ou tocar no coração*. [.....] (*Vocabulario*, f.194).

³⁷⁵ Mutçucaxij (難しい). *Cousa enfadonha, trabalhosa, ou de embaraço, &c.* Mutçucaxisa (難しさ). Mutçucaxū (難しう) (*Vocabulario*, f.171v).

³⁷⁶ Tçuide (序). *Ocasião, ou vez. Vi, Tçuideuo motte mairō* (序を以て参らう). *Irei auendo oportunidade, & ocasião* (*Vocabulario*, f.246v).

³⁷⁷ Tçuideni (序に). *Adu. Idem. ¶ Teno tçuideni, coreuo xite cudasarei* (手の序にこれをして下されい). *Ia que estais cō a mão na massa, peçouos que façais isto* (*Vocabulario*, f.246v).

³⁷⁸ Zaifō (財宝). *Tacara tacara* (財宝). *Riquezas* (*Vocabulario*, f.327v).

³⁷⁹ Yuzzuri (譲り), Yuzzuru (譲る), Yuzzutta (譲った) *Deixar, ou dar por herança* (*Vocabulario*, f.327v). Segundo Ōtsuka Mitsunobu, o presente verbo emprega-se anormalmente no sentido de “receber (as riquezas dos meus pais) por herança” (*Koryādo Sangeroku Shichū*, p.35, nota 6).

³⁸⁰ «xinō» in textu.

³⁸¹ Nozomi (望み), Nozomu (望む), Nozōda (望うだ). *Desejar, ou querer*. [.....] (*Vocabulario*, f.187).

ど そし さんざん さ た つひ ふたつき み つき あひだ こと
 度謗り、そのこと散々に沙汰とりなしまらして、終にそれから二月、三月の間にそれと言
 ば かは め もの しち はちど む り はら た いち に ど
 葉も交しませなんでござった。また、妻ぢや者と七、八度無理に腹を立てて、一、二度
 は頬を打ち、ま一度は棒で叩き、二度も蹴倒し、足で押し踏んで、懷妊の者なれば、子
 を 墮ろさせまらした。その上また、うへ らうたい おやしゅ たい ぶれい き か へん
 事を戻しまらした。また生きてござること身に 難しう存じて、ついでもその財宝を譲
 じ もど い み むつか ぞん ざいほう ゆづ
 為に、死なうと望みまらしたが、一度ばかり真実からでござったに、残りは口ばかりでござ
 った。

私、女房も子供も両親も持つ身でありますが、姑との仲がまったくしっくりゆきませぬ。その子細であり
 ますが、姑の意地が悪く、子供にであれ女房にであれ、その意見なり訓戒なりを伝えるとき、姑は我慢を
 抑えることができず、泣き叫び狂ったように暴れまわるのでございます。女房と夫、つまり私どもの契りの
 堅さを憎々しく思うときも、これはきつとお前の母がお前らに夫婦円満を装うよう強制しているのであらう、
 と邪推し、とうてい怒りの錚を収めようとしませぬ。また、姑は、私のはたちの息子をば是非とも自分の家
 に引き留めようとするのでございます。私より言いつけた仕事を息子が暇なくてできぬときなど、姑は、
 さては由なき、許しがたきことじゃ、と申しまして、父親に随わぬ、不躰な子よ、と叱りつけます。ですから、
 私としても、いつまでもくたばらぬ、あの年寄りめ、早う死んでしまえ！ と、心底思うことが再々ございま
 した。五～六度もこれと争い、面と向かって悪口を吐き、陰に回って二～三度謗り、ともかく姑のことはさ
 んざんに言いましたあげく、二月か三月の間、姑と言葉を交わすこともございませんでした。また、妻女
 に対して七～八度理不尽にも腹を立て、一～二度はその頬を打ち、さらに一度は棒で叩き、二度にわ
 たって蹴倒し、足で踏みつけて、その頃妻女は懷妊の身でございましたが、子を墮ろさせてしまいました
 た。そのうえまた無礼にも、老齢の親たちが不安になり、心配するような、ひどい口答えを致しました。両
 親が生きていることそれ自体を面倒に存じ、ついにはその財産を相続できるよう、両親が死ねばよいと
 願いました。一度そういうことを本気で思いましたけれども、他は口ばかりでございました。

第四誡に関する告解その二

Toqidoqi³⁸² mo jacufai³⁸³ mono to iori ôte³⁸⁴, xucurô³⁸⁵, finnin³⁸⁶, fusocu³⁸⁷ naru mono

³⁸² Toqidoqi(時々). *Adu. De quando em quando, ou de tempo em tempo* (Vocabulário, f.261v).

³⁸³ Iacufai(若輩). Vacaqi tomogara(若き輩). *Mancebo, ou de pouca idade.* ¶ *Item, Serue pera se humilhar mostrandose de pouco saber, & idade posto que seja de muita.* ¶ Iacufaina cotouo yû(若輩な事を言ふ). *Dizer cousas de homem de pouca idade,*

uo meri³⁸⁸ fifõ³⁸⁹ xi, sore ni uiamai, cuuaieuôzuru jifi no cauari ni tada soxiri azaqeri³⁹⁰
bacari caqe maraxita.

ときどき じゃくはいもの よ あ しゆくらう ひんにん ふ そく もの め り ひ はう うやま くは
時々も若輩者と寄り合うて、宿老・貧人・不足なる者を罵詈・誹謗し、それに敬ひ、加
へおうずる慈悲の替はりに、ただ誇り嘲りばかり掛けました。

ときどき若輩者と寄り合いまして、年寄り・貧乏人・身体に障害のある者へ罵詈雑言を浴びせかけ、敬
い、慈悲を施すべきが筋であるにもかかわらず、誇ったり嘲ったりばかり致しました。

第四誠に関する告解その三

Mata miga xaqiõ³⁹¹ to daijinai³⁹² coto nitçuite, ni sando caracõte, sucoxi no aida ni sore to
xicari, nanica qizzucaí³⁹³, qega³⁹⁴, uazauai³⁹⁵ ni auare caxi! to nozomi maraxita ga nido de

ou pouco saber (Vocabulario, f.140).

³⁸⁴ Yoriai (寄り合ひ), Yoriõ (寄り合ふ), Yoriõta (寄り合つた). *Ajuntarse muitos*. [.....] (Vocabulario, f.324).

³⁸⁵ Xucurõ (宿老). *Velho ancião* (Vocabulario, f.313v).

³⁸⁶ Finnin (貧人). i. Finin (貧人). *Pobre* (Vocabulario, f.348).

³⁸⁷ Confirmam-se os seguintes verbetes: «Fusocuna (不足な). *Cousa falta, ou imperfeita*» (Vocabulario, f.111v); «*Defectuosus, a, um, vel deficiens, tis. Cosa falta adonde se echa menos. Fusocuna (不足な)*» (Dictionarivm sive Thesavri Lingvae Iaponicae Compendivm, p.32). Não se vê no Vocabulario da Lingoa de Iapam a expressão «Fusocu naru mono» no sentido de «aleijado(s)» ou «pessoa(s) de deficiência física». Sigo a interpretação que Ôtsuka Mitsunobu faz no seu livro *Koryãdo Sangeroku*, Iwanami Bunko, 1986, p.53, nota 2.

³⁸⁸ Meri (罵詈). Nonoxiri (罵り), Nonoxiru (罵る). *Repreensão aspera*. ¶ Fitono meri fifõ suru coto nacare (人の罵詈誹謗する事勿れ). *Não queiraes reprimir, & dizer mal dos outros* (Vocabulario, f.157).

³⁸⁹ Fifõ (誹謗). Soxiri (誇り), Soxiru (誇る). *Praguejar, ou murmurar*. ¶ Fifõ xõbõ (誹謗正法). *Dizer mal da boa ley* (Vocabulario, f.89v). «Fifõ» in textu.

³⁹⁰ Azaqeri (嘲り). *Escarneo, ou zombaria*. Azaqeriuo fuxegeu (嘲りを防ぐ). *Fazer com que não seja escarnecido* (Vocabulario, f.17v).

³⁹¹ Xaqiõ (舎兄). I, Conocami (このかみ), I, Ani (兄). *Irmão mais velho* (Vocabulario, f.292v).

³⁹² Daiji (大事). Vôqina coto (大きな事). *Grande cousa, ou de importancia*. ¶ *Item, Cousa de perigo*. ¶ Daijimo nai (大事もない). *Não importa* (Vocabulario, f.69v).

³⁹³ Qizzucaí (気遣い). *Desgosto, pena, ou cuidados*. ¶ Qizzucaiuo suru (気遣いをする). *Ter cuidados, ou tomar pena*. ¶ Fitoni qizzucaiuo caquru (人に気遣いを懸ける). *Dar pena, & cuidados a alguém* (Vocabulario, f.202v).

³⁹⁴ Qega (怪我). *Erro, ou desastre*. ¶ Qegano cõmiõ de gozaru (怪我の功名でござる). *He façanha, ou feito do desastre: vsase nas cousas que acertão de sair bem, & melhoradas por algum caso*. ¶ Qegauo suru (怪我をする). I, Qegauo caqu (怪我をかへ). *Acõtecer desastre, ou cousa que redunde em dano, vergonha, &c* (Vocabulario, f.189v).

³⁹⁵ Vazauai (災ひ). *Males, & trabalhos* (Vocabulario, f.269).

gozatta: ichido ua xincon cara nani nari tomo coco/p.32/rozaxi³⁹⁶ ga atte, maichido ua sanomi fucō gozarananda: tada zanzato³⁹⁷ touori maraxita.

また、身が舎兄と大事なことについて、二、三度からかうて、少しの間にそれと叱り、
 何か気遣ひ・怪我・災ひに遭はれかし！と望みましたが、二度でござった。一度は心
 根より何なりとも 志 /p.32/が有って、ま一度はさのみ深うござらなんだ。ただざんざと通り
 まらした。

また兄を相手につまらぬことで二～三度争いを致しまして、しばらくのあいだこれと罵り合い、兄の身に何か心配事・損害・災いが降りかかればよいのに、と望みました。そういうことが二度ございました。うち一度は心底よりそう願いましたが、もう一度はそこまで深い悪意を秘めたわけではなく、怒りはすぐに心中を通過してしまいました。

第四誠に関する告解その四

Mata iotabi aru padre sama no guiōgui uo miga tçuqiai³⁹⁸ no mono domo soxiraruru uo qũite, sore uo togamenu³⁹⁹ nominarazu, qeccu⁴⁰⁰ dôxin⁴⁰¹ xite, uaremo sono go membocu⁴⁰² ni ataru coto uoba ai soxiri maraxita. Tocacu sono ioriai⁴⁰³ no ninju ua mina sore uo iō xirareta redomo Deus no go miōdai⁴⁰⁴ no acuguiō⁴⁰⁵ mo tori atçucôte, zōtan⁴⁰⁶ no daimocu

³⁹⁶ Cocorozaxi (志). *Boa vontade*. ¶ Cocorozaxiuo tçüzuru (志を通ずる). *Ter o mesmo animo, & vôtade, ou communicar se no mesmo proposito, & vontade* (Vocabulario, f.53v).

³⁹⁷ Zanzato (ざんざと). *Adu. De pasajem. Vi, Zanzato touoru (ざんざと通る). i, Passar de pressa. [...]* (Vocabulario, f.328v).

³⁹⁸ Tçuqiai (付き合い). *Commercio, & trato de varias partes, ou gentes. Vi, Tçuqiaino tocoro (付き合いの所). Lugar onde ha este commercio como escala, &c* (Vocabulario, f.249).

³⁹⁹ Togame (咎め), Togamuru (咎むる), Togameta (咎めた). *Perguntar estranhando como quem reprende. ¶ Item, Notar, & reprender* (Vocabulario, f.259).

⁴⁰⁰ Qeccu (結句). *Antes, ou pollo contrario* (Vocabulario, f.189).

⁴⁰¹ Dôxin (同心). *Vonaji cocoro (同じ心). Consentimento. ¶ Dôxin suru (同心する). Consentir* (Vocabulario, f.74).

⁴⁰² Membocu (面目). *Honra. ¶ Membocu mini amaru (面目身に余る). Ter grandissimas honras. ¶ Membocuuo fodocosu (面目を施す). Adquirir honra, & louuor. ¶ Membocuuo vxinô (面目を失ふ). Perder a honra* (Vocabulario, f.156).

⁴⁰³ Yoriai (寄り合ひ). *Ajuntamento, ou companhia de gente. ¶ Item, Parentes* (Vocabulario, f.324).

⁴⁰⁴ Miōdai (名代). *O que està em lugar de outro, ou lugar tenente. ¶ Miōdaini tatçu (名代に立つ). Estar, ou ser posto em lugar de outro. ¶ Miōdaiuo tatçuru (名代を立つる). Dar, ou por alguém em seu lugar* (Vocabulario, f.161).

⁴⁰⁵ Acuguiō (悪行). *Axij voconai (悪い 行なひ). Ruins obras* (Vocabulario, f.3).

⁴⁰⁶ Zōtan (雑談). *Monogatari (物語). Pratica de diuersas cousas. ¶ Zōtan suru (雑談する). Praticar diuersas cousas*

to naita ga, uarui to zonji nagara itaita coto va miga aiama⁷ria gia.

また四度、あるペアテレ様の行儀を身が附合ひの者ども、謗らるるを聞いて、それを
 咎めぬのみならず、結句同心して、我もその御面目に当たることをばあひ謗りまらした。
 とかくその寄合ひの人数は皆それをよう知られたれども、デウスの御名代の悪行もとり
 扱うて雑談の題目と為いたが、悪いと存じながら致いたことは身が誤りぢや。

あるペアテレ様の日常の行ないについて、私と付き合いのある連中がこれを謗るようなことを申すのを四度ばかり聞きました。にもかかわらず、私はそれを咎めなかったばかりか、かえってそれに同意するようなことを言いたて、あまつさえ、ペアテレ様の面目を失墜させるようなことを申しました。その寄り合いの連中は皆、ペアテレ様の謗られてもしようのない行ないを存じておりまして、その悪行を取り上げ雑談中の話題としたのですが、いやしくも相手はデウスの御名代に当たるお方、悪いとは思いつつそうした雑談に加わったことは、わが誤りであります。

第四誡に関する告解その五

Sono foca, suqima⁴⁰⁷ mo nõte miga fũfu no uie ni rinqi⁴⁰⁸ na cocoro uo uocoite, aite made tare to mo jasui⁴⁰⁹ xite, ninin nagara nicui⁴¹⁰ atçu⁴¹¹ to uomoi, naraba, docu⁴¹² de nari

(*Vocabulario*, f.329v). A declaração vista no *Dictionarivm sive Thesavri Lingvæ Iaponicæ Compendivm* compilado por frei Colhado explica melhor a significação da palavra em questão no presente contexto, a qual diz: «*Verbum iocosum. Vanas palabras. Zōtan* (雑談)» (p.139).

⁴⁰⁷ Suqima (隙間・透き間). *Vide*, Suqi (隙・透き) (*Vocabulario*, f.231v). Suqi (隙・透き). I, suqima (隙間・透き間). *Greta, ou fenda*. ¶ *Item, per met. Tempo, ou vagar. Vi*, Fimano suquiuo yezu (隙のすきを得ず). *Não ter tempo, ou espaço de fazer alguma cousa*. ¶ Suquiuo nerō (隙を狙ふ). *Buscar conjunção de tempo* (*Vocabulario*, f.231v). Parece-me que a presente palavra «suqima» é empregue neste contexto no sentido de «*Greta, ou fenda*», mas com sentido metafórico.

⁴⁰⁸ Rinqi (怏気). *Voximu cocoro* (怏しむ心). *Ciumes que hum tem de outro ser amado, ou fauorecido*. ¶ Rinqi suru (怏気する). *Ter ciumes* (*Vocabulario*, f.210).

⁴⁰⁹ Iasui (邪推). *Yocoximani facaru* (邪に量る). *Iuizo temerario, ou mã sospeita* (*Vocabulario*, f.139v).

⁴¹⁰ Nicui (憎い・難い). *Cousa odiosa, ou aborreciuel: junto este adjectiuo às raizes de muitos verbos faz ser a tal acção difficultosa*. *Vi*, Xinicui (し難い). *Cousa difficultosa de se fazer, &c*. Nicü (憎う・難う). Nicusa (憎さ・難さ) (*Vocabulario*, f.182v).

⁴¹¹ Se bem que a forma normal da presente palavra seja «Yatçu» (奴), a qual define-se no *Vocabulario da Lingoa de Iapam* como «*Aquelle, falando com algum desprezo*» (f.318v), todavia, a palavra «Atçu» não é um mero erro tipográfico, segundo comenta Ôtsuka Mitsunobu, por se poderem confirmar outros exemplos em outras fontes, entre os quais ele cita apenas um a partir do *Dictionarivm sive Thesavri Lingvæ Iaponicæ Compendivm* compilado por frei Colhado: «*Abominabilis. Aborrecible. Nicui atçu* (憎い奴)» (p.166. Cf. *Koryādo Sangeroku Shichū*, p.37, 75-76).

tomo uchi corosō to zonji maraxita coto ga nido gozatta.

その外、透間も無うて身が夫婦の上に悋気な心を起こいて、相手まで誰とも邪推して、二人ながら憎い奴と思ひ、ならば、毒でなりともうち殺さうと存じまらしたことが二度ござった。

さらに、お互いに何の隔意もなく暮らしている私の妻に対し悋気を起こし、相手までたれそれと邪推し、ふたりながら憎い奴と思い、できれば毒でも盛って殺そうと思ったことが二度ございました。

第四誠に関する告解その六

Mata nhôbô codomo no iaxinai⁴¹³ nitçuite saicacu⁴¹⁴ cocorogage⁴¹⁵ mo xica xica gozaraide, sono xindai⁴¹⁶, guiôgui, Christian no ioi catagui⁴¹⁷ nando made camavaide va no coto naredomo, ima made zuibun itaxi maraxeide, miga toga de gozaru.

また、女房子供の養ひについて、才覚・心掛けもしかしかござらいで、その進退・行儀・キリンタンのよい形儀なんどまで構はいではのことなれども、今まで随分致しませいで、身が科でござる。

また、女房子供の養育について、しかるべき才覚も心掛けありませんでしたし、彼らに日頃の行ないや生き方を正させたり、キリンタンとしての良風を守らせたりするべきでありましたのに、今までそういう努力をあまりしてきませんでした。これは私の科であります。

⁴¹² Docu (毒). *Peçonha*. ¶ Docuuo majiyuru (毒を交ゆる). *Misturar peçonha*. ¶ Docuuo nuru (毒を塗る). *Por peçonha, ou vntar algũa cousa com peçonha*. ¶ Docuuo atayuru (毒を与ゆる), l. Docuuo cō (毒を飼ふ). *Dar peçonha a comer*. ¶ Docuuo qesu (毒を消す). *Apagar a peçonha com contra peçonha*. ¶ Docuuo tatçu (毒を断つ). *Não comer comeres prejudiciais* (*Vocabulario*, f.72).

⁴¹³ Yaxinai (養ひ), Yaxinô (養ふ), Yaxinôta (養うた). *Criar, ou sustentar* (*Vocabulario*, f.318v). A palavra «Yaxinai» empregue aqui é a forma substantivada do verbo «Yaxinô».

⁴¹⁴ Saicacu (才覚). *Industria, prudencia, &c.* ¶ Saicacuuo megurasu (才覚を廻らす). *Vsar de industria, & inuenção* (*Vocabulario*, f.215v).

⁴¹⁵ Cocorogage (心掛け). *Cuidado, & diligencia* (*Vocabulario*, f.53v).

⁴¹⁶ Xindai (進退). *Obras, ou vida que hum faz boa, ou ma. [...]* (*Vocabulario*, f.302v).

⁴¹⁷ Catagui (形儀). *Costume* (*Vocabulario*, f.42).